

ATHENS STREET PRESS

ο Τύπος του Δρόμου

κλίμακα
Εθνικός Ανάπτυξης Ανθρώπινου
& Κοινωνικού Κεφαλαίου
για την Ανταρτησιση
του Κοινωνικού Αποκλεισμού

ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ | ΕΚΔΟΣΗ: Μ.Κ.Ο. «ΚΛΙΜΑΚΑ»,
ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ | ISSN: 2241-4053
ΤΕΥΧΟΣ 1 | 4 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2013 | ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Τα χρόνια της κρίσης

Έλλειψη στέγης στην Ελλάδα
Οι άστεγοι στην Ελλάδα του 2013
Απο-ασυλοποίηση και άστεγο
Μεγαλώνοντας ένα παιδί
μέσα από τα κάγκελα
της φυλακής

Η ιστορία του δρόμου

(αντί προλόγου και συστάσεων)

Το 2000 οι άστεγοι του κέντρου της Αθήνας, της Πλάκας, του Συντάγματος, μετριούνταν στα δάχτυλα των δύο χεριών. Κινητοποιηθήκαμε από μία βασική κοινή πεποίθηση: ότι έπρεπε αυτοί οι άνθρωποι, οι οποίοι στερούνταν λόγου, συμμετοχής, ύπαρξης, να αποκτήσουν οντότητα.

Μία οντότητα δομημένη μέσα από τη συμμετοχή στη συλλογικότητα, τη συμμετοχή στην κοινωνία, τη συμμετοχή τους στην ίδια τη ζωή. Σχηματίσαμε, λοιπόν, σταδιακά, μικρές ομάδες αστέγων, οι οποίοι μέχρι τότε αποσυρμένοι, αποσχισμένοι από τη συναισθηματική τους φύση, ζούσαν απομονωμένοι και μόνοι στους δρόμους και τις πλατείες της Αθήνας.

Η πρώτη φορά όπου εκφράστηκε αυτή η συλλογικότητα είχε ως αφορμή ένα θάνατο και μία κηδεία. Η κηδεία ενός αστέγου από την Κλίμακα και τους αστέγους σηματοδότησε τη γέννηση μίας δυναμικής διαδικασίας και παρέμβασης στο ζήτημα της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα. Αυτή η διαδικασία στην απαρχή της περιλάμβανε δωρεάν τρόφιμα από τον κρεοπώλη σύντροφο μίας πόρνης, τη φροντίδα των αστέγων από έναν πρώην ουσισοξαρτημένο, τη συγκέντρωση ρούχων και παπουτσιών από μία αποφυλακισμένη.

Οι αναμνήσεις χάνονται στο πέρασμα του χρόνου, το στίγμα όμως αυτών των φαινομενικά «παράδοξων» αναμνήσεων προσδιορίζει μέχρι σήμερα τη δουλειά μας με τους αστέγους. Δεν είμαστε ακαδημαϊκοί, δε μιλάμε θεωρητικά για ένα φαινόμενο το οποίο μελετάμε από τη θέση ενός ασφαλούς γραφείου. Οι άστεγοι είναι συνάδελφοί μας, συνεργάτες μας, συνομιλητές

μας. Η Κλίμακα, μέσω της συνεχούς ανάπτυξης και εξέλιξης μίας βιωματικής γνώσης, της έλλειψης στέγης και του αποκλεισμού από την κατοικία, επεδίωξε όλα αυτά τα χρόνια την ανατροπή της συμβατικής αναπαράστασης του αστέγου, ως ένα μονοδιάστατο υποκείμενο του αστικού χώρου. Καταφέραμε με αγώνα, δουλειά και βαθιά επικοινωνία να προσδώσουμε στο φαινόμενο της έλλειψης στέγης τις πραγματικές του διαστάσεις.

Ωστόσο, τώρα, περισσότερο από ποτέ, καλούμαστε να επενδύσουμε σε αυτή την εμπειρία και να την επαναξιοποιήσουμε προς όφελος όχι μόνο των αστέγων, αλλά ολόκληρης της κοινωνίας. Η αστεγία στην Ελλάδα είναι πλέον αναμφισβήτητο γεγονός, θεώρηση για την οποία αγωνιζόμαστε εδώ και πολλά χρόνια, δεν αρκεί, όμως, πλέον μόνο η αναγνώρισή του.

Η έλλειψη στέγης, δεν είναι ούτε στατική εικόνα, ούτε επίκληση στον οίκτο του στεγασμένου. Πρόκειται για διαδικασία αποστέρησης υλικών αγαθών, συναισθημάτων, σχέσεων, πολιτικών δικαιωμάτων και κοινωνικών κεκτημένων. Πρόκειται για ανεπάρκεια του κοινωνικού, πολιτικού και θεσμικού πλαισίου, την ανεξέλεγκτη συνέπεια της κρίσης, τη λαϊκή και κοινωνική ανοχή στον αποκλεισμό των διαφορετικών ή διαφοροποιημένων, την απουσία της συνοχής.

Σε αυτή τη βάση και με πυρήνα τους αποκλεισμένους, στοχεύοντας όμως εξίσου στους αποκλείοντες, ξεκινάμε το εγχείρημα το οποίο έχετε ανά χείρας. Άλλη μία ιστορία του δρόμου από τους τύπους του δρόμου.

Κυριάκος Κατσαδώρας
Επιστημονικός Υπεύθυνος Κλίμακας
Ψυχίατρος

**ο Τύπος
του Δρόμου**

Αθηναϊκός Δεκαπενθήμερος Τύπος
Τεύχος 1 • 4 Φεβρουαρίου 2013

Έκδοση: Μ.Κ.Ο. «Κλίμακα», φορέας
Ανάπτυξης Ανθρώπινου και Κοινωνικού
Κεφαλαίου για την αντιμετώπιση του
κοινωνικού αποκλεισμού.

Δεκελέων 50, Κεραμεικός, Αθήνα 118 54
Τηλ: 210-3417160-2, Fax: 210-3417164
E-mail: typos@klimaka.org.gr
www.klimaka.org.gr
www.klimaka-cosmos.net

ISSN: 2241 - 4053

Επιμέλεια ύλης: Ευδοκία Πρασίνου
Γραφιστική επιμέλεια: Πάνος Κασιάρης

Συnergάτες: Κυριάκος Κατσαδώρας,
Όλγα Θεοδωρικάκου, Δημόκριτος
Σαραντίδης, Άρης Βιόλατζης, Χριστίνα
Τάτση, Demolition Man, Ντέμιαν
Κατσαδώρας, Νικόλαος Χασάπης,
Βασιλική Καρβέλη, Παναγιώτα
Λυμπεροπούλου, Χρήστος Αρβανίτης

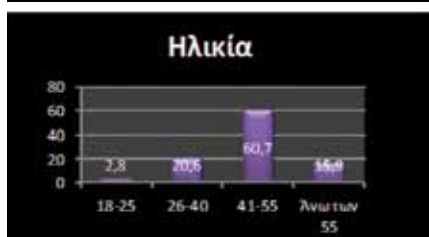
Εξώφυλλο: φωτογραφία του Ιάκωβου
Χατζισταύρου

Παραγωγή: Γραφικές Τέχνες «Μυρίκη»
Εκτύπωση: «Ψιμίθι» ΕΠΕ

Οι άστεγοι στην Ελλάδα του 2012

Παρουσίαση Αποτελεσμάτων της Έρευνας
“Homelessness in Greece-2012. An in-depth
research on homelessness in the financial crisis”
Θεοδωρικόπουλος Ο., Αλαμάνου Α.,
Σταματογιαννοπούλου Ε., Τούρκου Α., Καρύδη Κ.,
Σαραντίδης Δ., Κατσαδώρας Κ.
ΚΛΙΜΑΚΑ

Πρώτη παρουσίαση αποτελεσμάτων: European
Research Conference “Access to Housing for
Homeless People in Europe”, University of
York, European Network for Housing Rights &
FEANTSA.

Ταυτότητα Έρευνας

Χρόνος Διεξαγωγής: Σεπτέμβριος 2011 –
Φεβρουάριος 2012-12-07

Τόπος Διεξαγωγής: Αθήνα (Κέντρο Στήριξης
Αστέγων ΚΛΙΜΑΚΑ, Ξενώνας Αστέγων ΕΕΣ,
street working)

Πληθυσμός: Άστεγοι/-ες με ελληνική
υπηκοότητα και αλλοδαποί που ζουν στην
Ελλάδα πάνω από 8 έτη

Εργαλείο & Μέθοδος: Συνέντευξη σε
δομημένο ερωτηματολόγιο κλειστού
τύπου, 2 ανοιχτές ερωτήσεις, ερωτήσεις
αυτοαξιολόγησης

Εγκυρότητα: Περιεχόμενοι (σύμφωνα με
εκτενή βιβλιογραφική αναζήτηση) & με τη
μέθοδο των κριτών

Δείγμα: 214 άτομα

- 33% είναι διαζευγμένοι/-ες
- 47,2% έχει παιδιά
- 24,8% δούλευε σε τεχνικά επαγγέλματα ή/και στον κατασκευαστικό τομέα
- 30,2% έχει περάσει τουλάχιστον μία νύχτα στη φυλακή, εκ των οποίων το 58,1% για οικονομικούς λόγους
- 64,8% είναι άστεγοι για λιγότερο από 2 χρόνια
- Περισσότεροι από τους μισούς κινούνται στις περιοχές του ιστορικού κέντρου
- Το 1/3 έχει κακοποιηθεί σωματικά τουλάχιστον μία φορά κατά την εκτός στέγης διαβίωση
- 44,1% έχει πέσει θύμα ληστείας τουλάχιστον μία φορά κατά την εκτός στέγης διαβίωση

• Οι μισοί δεν αισθάνονται καθόλου ασφαλείς

- Για περισσότερους από τους μισούς (52,4%) η εξασφάλιση τροφής δεν αποτελεί ένα καθημερινό πρόβλημα, ενώ αντίστοιχα δεν αποτελεί πρόβλημα για το 47,1% η ένδυση
- Για το 41% είναι πρόβλημα η εύρεση χώρου για να κάνουν μπάνιο
- Οι μισοί ζουν με 0-20 € τον μήνα
- 63,5% των οικογενειών είναι ενήμερες για την κατάσταση του αστέγου ατόμου
- Οι οικογένειες είναι κατά 67,5% εχθρικές ή αδιάφορες
- 20,4% έχουν οικογενειακό ιστορικό ψυχικής νόσου

• 45,2 % δηλώνουν ότι δεν έχουν κανένα φίλο

- 34,3% αναφέρει πως έχει ερωτικές σχέσεις και σεξουαλική ζωή
- 58,1% δεν έχει κανενός είδους ιατρική ασφάλιση

• Έχει αποπειραθεί να αυτοκτονήσει τουλάχιστον μία φορά το 18,1%

- Συχνή χρήση αλκοόλ δηλώνει ότι κάνει το 38,1%
- 14,3% έχει κάνει χρήση ουσιών τους τελευταίους 6 μήνες (73,3% ινδική κάνναβη)

• Εξαρτημένοι από τον τζόγο κατά το παρελθόν δηλώνει το 20,8%

- 48,5% νιώθει κατά περιόδους έντονη απαισιοδοξία
- 29,8% θεωρεί ότι βρίσκεται εκτός στέγης λόγω οικονομικών προβλημάτων ενώ 17,3% λόγω ανεργίας

• Το 79,8% πιστεύει ότι μπορεί να αλλάξει η κατάστασή του

- 46,5% ψήφισε στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές (4/10/2009)
- 42% ψήφισε ΠΑΣΟΚ, 6% ΝΔ, 8% ΚΚΕ, 2% ΣΥ.ΡΙΖ.Α., 4% ΛΑΟΣ, 38% άλλο – δεν απάντησε
- Αν γίνονταν την επόμενη ημέρα εκλογές, 31,3% θα ψήφιζε ΠΑΣΟΚ, 7,2% ΝΔ, 8,4% ΚΚΕ, 1,2% ΣΥ.ΡΙΖ.Α., 2,4% ΛΑΟΣ, 15,7% ΑΛΛΟ, 33,7% δηλώνει ότι δε θα ψήφιζε κανένα κόμμα (δεν προκύπτει η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ σε αντίθεση με exit poll Αστέγων Ιουνίου 2012)
- Σε ανοιχτή ερώτηση για το ποιος ήταν ο καλύτερος πρωθυπουργός: 44,6% Κανένας, 35,9% Α. Παπανδρέου, 10,9% Κων/νος Καραμανλής, 8,7% Γ. Παπαδόπουλος
- 47,6% πιστεύει ότι για την κρίση φταίνε οι πολιτικοί, ενώ 25,7% πιστεύει ότι φταίμε όλοι
- 23,8% δηλώνει ότι συμμετέχει σε πορείες και κινητοποιήσεις
- 86,7% πιστεύει στον Θεό
- 75% θεωρεί ότι φταίει για την τωρινή του κατάσταση

• Αλληλέγγυα για τους άλλους αστέγους νοιώθει το 62,9%

- Ως σημαντικότερες ανάγκες τους κατατάσσουν τη στέγαση (85,6%), την ιατρική περίθαλψη (83,1%), την εργασία (76,5%) και τη φροντίδα υγιεινής (75%)

- Σε ανοιχτή ερώτηση σχετικά με το τι πιστεύουν οι ίδιοι/ες ότι πρέπει να γίνει για να μη βρίσκονται οι άνθρωποι εκτός στέγης: 71,7% απάντησε ότι θα πρέπει να υπάρξει κρατική πρόληψη.

«Κάποιος εις τον ύπνον του παρακάλεσε τον Διάβολο να τον υποδείξη μέρος χωρίς θλιβεράς αναμνήσεις. «Σκάψε, του είπεν εκείνος, σκάψε πολύ. Αρκεί. Τώρα έμπα μέσα και κουκουλώσου»
– Καμπούρογλου Δημήτριος

Μια βόλτα στο κέντρο της Αθήνας. Αρκεί;

της Παναγιώτας Λυμπεροπούλου

Το κέντρο της Αθήνας μοιάζει με ψηφιδωτό αντιθέσεων. Περιπατώντας στην Αθήνα νοιώθεις πότε μια δυνατή έλξη να σε τραβάει στο κέντρο της πόλης και πότε μια έντονη τάση φυγής.

Πανεπιστήμιο, ώρα 23:00, μια ματιά δεκάδες διαφορετικά πλάνα. Το κτήριο του Πανεπιστημίου ξεπροβάλλει επιβλητικά λουσμένο από τα φώτα των προβολέων. Πιο πέρα, άνθρωποι εξαρτημένοι από ουσίες, κάποιοι άλλοι με ένα χαρτόκουτο για υπόστεγο, άλλοι ζητώντας την ελεημοσύνη του περαστικού μπερδεύονται με όσους είναι σιδηροδέσμιοι της αφεγάδιαστης εικόνας τους και με τις εικόνες από βιτρίνες καταστημάτων, οι οποίες υποσχονται πρόσκαιρη πληρότητα. Άνθρωποι, παντού άνθρωποι να τρέχουν προς κάποια κατεύθυνση και άλλοι να περιπλανώνται άδοξα και άσκοπα.

Μεσημεριανή βόλτα στα στενά της Πλάκας. Περιδιαβαίνεις στα όμορφα πλακόστρωτα αφήνοντας πίσω σου, δεξιά και αριστερά, ασβεστωμένες αυλές γεμάτες λουλούδια, οι οποίες μοιάζουν σαν να τις έχει ζωγραφίσει κάποιος επιδέξιος ρομαντικός ζωγράφος, και ξάφνου βρίσκεσαι ανάμεσα σε στενά γκρίζα εγκαταλελειμμένα σπίτια αναλογιζόμενη πότε ήταν η τελευταία φορά που ακούστηκαν ανθρώπινες φωνές στις γωνίες των δωματίων τους.

Έτσι καθρεφτίζεται στα μάτια μου το κέντρο της Αθήνας, σαν ένα πέρασμα από

το φωτεινό στο θαμπό, από τη νοσταλγία και τις αναμνήσεις στη λήθη.

Μετά από τρεις, περίπου, εβδομάδες αφημένη στους ρυθμούς της επαρχίας, επέστρεψα στο κέντρο της πόλης. Έτρεχα σαν κυνηγημένη. Πάντως, όχι από τον χρόνο. Προσπαθούσα να ξεφύγω από τις εικόνες. Άνθρωποι με κομμένα μέλη του σώματός τους, νέοι να ζητιανεύουν πιεστικά για τη δόση τους, άστεγοι να κείτονται ακούνητοι και κουλουριασμένοι σε γωνίες σαν να έχουν αποδεχθεί τη μοίρα τους, ανήλικα παραμελημένα παιδιά να παίζουν φάλτσες νότες για να συγκινήσουν τους περαστικούς...Τι είχε αλλάξει;

Φαινομενικά τίποτα, αυτές οι εικόνες υπήρχαν και πριν από τρεις εβδομάδες. Και όμως το στομάχι μου είχε σφίξει όπως και οι παλάμες των χεριών μου, οι παλμοί της καρδιάς μου είχαν ανέβει και το κεφάλι μου βάραινε σαν να ήθελε να αυτονομηθεί από το υπόλοιπο σώμα. Ήθελα να τρέξω μακριά, να πάω κάπου να ξεχαστώ, να περάσω καλά. Αλλά να ξεχαστώ από τι;

Κάτι είχε αλλάξει μέσα μου και δεν έπρεπε να το αγνοήσω. Είχα βρεθεί από την κατάσταση της εξοικείωσης στην κατάσταση της συνειδητοποίησης; Αναρωτήθηκα αν είχα γίνει ένας από αυτούς που περπατούν στους δρόμους του κέντρου, έχοντας εκτεθεί σε τέτοιου είδους εικόνες και έχοντας αφηθεί σε μια απευαισθητοποίηση που γεννάει σταδιακά και ύπουλα το συναίσθημα της απάθειας, στήνοντας ασυνείδητα έναν αμείλικτο μηχανισμό άμυνας για τον εαυτό τους. Από την άλλη αναρωτήθηκα γιατί υπάρχουν αρκετοί οι οποίοι κρατούνται μακριά από τις

δύσκολες και τις σκληρές εικόνες. Φοβούνται; Απειλούνται; Δεν ενδιαφέρονται; Δεν θέλουν να ξέρουν;

Εκείνος ο πολίτης, ο οποίος θέλει να είναι και να αισθάνεται ενταγμένος αλλά και κινητοποιημένος μέσα στην κοινωνία δεν μπορεί να σέρνεται ούτε από το αίσθημα της αφομοίωσης αλλά ούτε και από αυτό της υπεροχής. Η λογική ένας ακόμη άστεγος ή ένας ακόμη τοξικομανής, τι μπορώ να κάνω εγώ, τι θα αλλάξει... ή η λογική ας μείνω μακριά αφού δε με αφορά δεν είναι δρόμοι που οδηγούν στο μοίρασμα, την αλληλεγγύη και τη συμμετοχή. Το να προχωράς στον δρόμο και να αλλάξεις διαδρομή από φόβο μήπως και διασταυρωθείς με την «ελεημοσύνη» δε διαφέρει από το να προχωράς στον δρόμο και να κουνάς το κεφάλι από οργή επειδή οι επαίτες εμποδίζουν τα βήματά σου. Τα δύο άκρα σκέψης και συμπεριφοράς, από τη μια η απάθεια, η αποξένωση και από την άλλη η συναισθηματική υπερεμπλοκή είναι άραγε σημεία των καιρών μας; Μπορεί να εξυπηρετεί σε κάτι η σχέση ανάμεσα σε δυο κόσμους, αυτών που συντηρούν την επάρκειά τους μέσα από τον ατομικισμό και αυτών που συντηρούν την επάρκειά τους μέσα από την απόδοση ελεημοσύνης;

Μια βόλτα στο κέντρο της Αθήνας μπορεί να μην αρκεί. Πολλές βόλτες στο κέντρο της πόλης έχοντας το ίδιο βλέμμα κάθε φορά μπορεί να μην αρκούν. Όταν, όμως, βγαίνεις εκεί έξω χρησιμοποιώντας όλες τις αισθήσεις σου για να ανακαλύψεις κάτι καινούργιο για εσένα και τους άλλους είναι μια καλή αφετηρία για τους δρόμους που θα επιλέξεις να διαβείς.

10520

γραμμή ενημέρωσης για την έλλειψη στέγης
Οι πολίτες συμμετέχουν

10520

Οι πολίτες συμμετέχουν

γραμμή ενημέρωσης για την έλλειψη στέγης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΣΤΕΓΩΝ

κέντρο στήριξης αστέγων
ξενώνας βραχύχρονης φιλοξενίας

Κωνσταντινουπόλεως 30, Γκάζι
Τηλ.: 210 3410462, 210 3417160-3
Fax: 210 3417164
e-mail: homeless@klimaka.org.gr
www.klimaka.org.gr; www.klimaka-cosmos.net
www.astegoi-klimaka.blogspot.com

Κλίμακα

Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου
& Κοινωνικού Κεφαλαίου
για την Αντιμετώπιση
του Κοινωνικού Αποκλεισμού

για την ενίσχυση των δράσεών μας
Αρ. Λογ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
138/48010248

η γραμμή 10520 λειτουργεί Δευτέρα – Παρασκευή 09:00 π.μ - 09:00 μ.μ
στοχεύοντας:

- ➔ στην αριθμητική αποτύπωση σε εθνικό επίπεδο του πληθυσμού αστέγων καθώς και τη χαρτογράφηση των περιοχών όπου διαβιούν μέσα από τη συμμετοχή ευαισθητοποιημένων συμπολιτών που εντοπίζουν άστεγους και καλούν στο πενταψήφιο για να ενημερώσουν την ΚΛΙΜΑΚΑ.
- ➔ στην άμεση ενημέρωση αστέγων για τις υπάρχουσες υπηρεσίες (στέγασης, σίτισης, ιατροφραμακευτικής φροντίδας, φροντίδα ατομικής υγιεινής, επίλυση κοινωνικο προνοιακών, εργασιακών θεμάτων κ.λ.π)
- ➔ στην άμεση παρέμβαση σε άτομα που κινδυνεύουν να βρεθούν εκτός στέγης προκειμένου να προληφθεί η απώλεια στέγης.

Έλλειψη Στέγης στην Ελλάδα

της Όλγας Θεοδωρικάκου

Στην Ελλάδα, η πλειονότητα των παρεχομένων υπηρεσιών για τον άστεγο πληθυσμό, αφορούν φιλανθρωπικού τύπου παροχές (προσωρινή στέγη, συσσίτια), ενώ την ίδια στιγμή δεν υπάρχει θεσμοθετημένη καμία δράση που να αφορά την πρόληψη του φαινομένου και κυρίως την ένταξη αστέγων στην αγορά εργασίας και την αποκατάστασή τους στον κοινωνικό ιστό.

Ημη αναγνώριση του φαινομένου από την ελληνική πολιτεία και ότι αυτό συνεπάγεται ή/ συμπληρώνει το έλλειμμα στεγαστικών, κοινωνικών και προνοιακών πολιτικών, σε συνδυασμό με τον συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό των αστέγων, ελλήνων ή και αλλοδαπών, η οικονομική ύφεση και ως η εκ τούτου μείωση των διαθέσιμων πόρων, καθώς επίσης η φιλανθρωπικού τύπου παροχή υπηρεσιών, που δεν καλύπτουν το σύνολο των αναγκών, καθιστούν άκρως προβληματική και με σοβαρές επιπτώσεις ανεπαρκή την αντιμετώπιση του προβλήματος των αστέγων και ιδιαίτερα την αντιμετώπιση του φαινομένου στην Αθήνα.

Ορισμός έννοιας

Ο λειτουργικός ορισμός της έννοιας του άστεγου είναι εξαιρετικά δύσκολος τόσο στην ελληνική γλώσσα όσο και διεθνώς. Η βασική δυσκολία απορρέει από το γεγονός ότι πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο το οποίο και πρέπει να προσεγγιστεί με ένα δυναμικό τρόπο. Έτσι, ο ορισμός του άστεγου δεν μπορεί να περιορίζεται στην έλλειψη στέγης, διότι κατ' αυτό τον τρόπο θα παραβλέπονταν οι διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού και των νομικών δικαιωμάτων.

Σύμφωνα με τον λειτουργικό ορισμό της έννοιας που προτείνει η FEANTSA (ETHOS), η οικιστική κατάσταση ενός ατόμου αξιολογείται με βάση τρεις συνιστώσες:

- την κατάσταση αναφορικά με τη φυσική σφαίρα (στέγη, κατοικία...)
- την κατάσταση αναφορικά με την κοινωνική σφαίρα (δυνατότητα του να έχεις ιδιωτικό χώρο, κοινωνικοποίηση...)
- την κατάσταση αναφορικά με τη νομική σφαίρα (κατοχή ορισμένου χώρου ή κατοικίας)

Βασιζόμενοι σε αυτή την παραδοχή θα καταλήγαμε στην αδόκιμη για την ελληνική γλώσσα διάκριση μεταξύ του «άστεγου» (roofless) και του «άσπιτου» (homeless). Περιοριζόμαστε λοιπόν, στην κατάταξη των ατόμων σε αυτούς που είναι «άστεγοι» και σε αυτούς «που διαβιούν σε ακατάλληλες και/ή ανεπαρκείς και/ή μη ασφαλείς συνθήκες». Στην πραγματικότητα, στην Ελλάδα χρησιμοποιείται χωρίς διάκριση ο όρος «άστεγος» περιγράφοντας με αυτό τον τρόπο όλους εκείνους που διαβιούν στο δρόμο και παραβλέποντας τη μεγάλη κατηγορία των ανθρώπων που δεν έχουν πρόσβαση σε ασφαλή κατοικία, κατάλληλη για τις ανάγκες τους.

Γενικό πλαίσιο πολιτικής

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα ως ένα ιδιαίτερο κοινωνικό πρόβλημα είναι σχετικά πρόσφατη, παρ' όλο που το Σύνταγμα της Ελλάδας περιέχει διατάξεις για την κατοχύρωση του δικαιώματος της στέγης. Πιο συγκεκριμένα, στην παρ. 4 του άρθρου 21 ορίζεται: «Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που τη στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους». Η έλλειψη στέγης συνεπάγεται αποκλεισμό και από άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η εργασία (παρ. 1 άρθρου 22) και η εκπαίδευση (παρ. 2 άρθρου 16) κ.λπ.

Ωστόσο, δεν ορίζεται θεσμικά η υποχρέωση των τοπικών αρχών και της κεντρικής διοίκησης για παροχή στέγης και υποστήριξης στα άτομα ή τις κοινωνικές ομάδες που είτε ζουν στο δρόμο είτε διατρέχουν τον κίνδυνο να βρεθούν εκτός στέγης. Επιπλέον, δεν υπάρχουν αξι-

όπιστες έρευνες που να αναδεικνύουν τη μεταβολή των δημογραφικών και γεωγραφικών αιτιών που συμβάλλουν στη γένεση και επιδείνωση του φαινομένου, με αποτέλεσμα η κοινή γνώμη και ως ένα βαθμό οι σχεδιαστές κοινωνικής πολιτικής να τείνουν να υποβαθμίζουν το φαινόμενο, δίνοντας έμφαση στις περισσότερο προφανείς του διαστάσεις.

Οι δημόσιες πολιτικές κοινωνικής ένταξης των αστέγων εμφανίζονται υπολειμματικές στην Ελλάδα. Δεν προβλέπονται ειδικά προγράμματα εισοδηματικής στήριξης των αστέγων ούτε ειδικά μέτρα κατάρτισης και προώθησης της απασχόλησής τους. Την κατάσταση περιπλέκουν ακόμη περισσότερο τα διαφορετικά Υπουργεία που είναι συναρμόδια για τις πολλαπλές όψεις του στεγαστικού ζητήματος: έτσι, για θέματα στέγασης αρμόδιο είναι το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε., για θέματα κοινωνικής πολιτικής αρμόδιο είναι το Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, για ζητήματα ρύθμισης της αγοράς κατοικίας το Υπουργείο Ανάπτυξης, ενώ για τα μεταναστευτικά κύματα αρμόδιο είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Στα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2005-2006 και 2008-2010, τα μέτρα τα οποία προβλέπονται, απευθύνονται σε αρκετές κατηγορίες ευπαθών ομάδων, οι οποίες τροφοδοτούν τον πληθυσμό των αστέγων, περιλαμβάνοντας, όμως, γενικές αναφορές σε προγράμματα πρόσβασης στη μακροχρόνια φροντίδα, που μεταξύ άλλων ομάδων αναφέρονται και στους αστέγους. Επιπλέον, οι άστεγοι δεν έχουν αναγνωριστεί από τις υπηρεσίες της Πρόνοιας ως «ειδική κοινωνική κατηγορία». Η αναγνώριση αυτή θα μπορούσε να τους εξασφαλίσει την παροχή κρατικού οικονομικού βοηθήματος, πληρέστερη ασφαλιστική κάλυψη, ενώ παράλληλα θα άνοιγε και το δρόμο για την καταγραφή και την καταμέτρηση των αστέγων.

Μάλιστα, η ελληνική πολιτεία έχει αναγνωρίσει μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007-2013 του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών ότι: «Το σύστημα (Σύστημα Κοινωνικής Αλληλεγγύης) χαρακτηρίζεται από θεσμικά μειονεκτήματα και ελλείψεις επιχειρησιακού τύπου, με κυριότερες την αδυνα-

μία αποτελεσματικής ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού μέσω ενεργητικών πολιτικών και την περιορισμένη λειτουργικότητα των προγραμμάτων πρόληψης και ανοικτής φροντίδας με βάση τις δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις».

Η αυξητική τάση σε ποσοτικά μεγέθη των ευπαθών ομάδων υποδεικνύει την ανάγκη λήψης περαιτέρω μέτρων και τη βελτίωση των σχεδιαζόμενων δράσεων.

Επιπρόσθετα:

Εξάντληση των πόρων σε ανακουφιστικού τύπου παρεμβάσεις, (βλ. μεγάλες δαπάνες για συσσίτια, οι οποίες –σύμφωνά και με την ίδια την ομάδα-στόχο- αποτυγχάνουν στο να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες, ενώ με αντίστοιχο κόστος

θα υπήρχε η δυνατότητα ανάπτυξης μίας ολιστικού τύπου παρέμβασης).

Ανεπάρκεια τοπικών φορέων και απουσία τεχνογνωσίας.

Νεοάστεγοι

Ο όρος «νεοάστεγος» χρησιμοποιήθηκε από την Κλίμακα πριν δύο χρόνια περίπου, ως ο πλέον δόκιμος για να περιγράψει τη διαφοροποίηση που άρχισε να καταγράφεται στο φαινόμενο της έλλειψης στέγης, ως αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης στην Ελλάδα.

Δεδομένης, λοιπόν, της οικονομικής κρίσης και της ανεργίας που πλήττει σχεδόν όλες τις ηλικίες αλλά και επαγγελμα-

τικές κατηγορίες, το τελευταίο διάστημα διαπιστώνουμε ότι το φαινόμενο της έλλειψης στέγης στη χώρα μας διαφοροποιείται και ποσοτικά αλλά και ποιοτικά. Υπάρχει σαφής αυξητική τάση του πληθυσμού των αστέγων, περίπου στο 25% ενώ παράλληλα αλλάζει και το προφίλ των ανθρώπων που διαβιούν στο δρόμο ή σε ανεπαρκείς ή ακατάλληλες συνθήκες στέγασης. Η αύξηση του πληθυσμού των αστέγων, περίπου στο 25%, οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι άτομα από όλες τις κοινωνικές τάξεις και όλα τα κοινωνικά στρώματα, που μέχρι τώρα μπορούσαν έστω και με δυσκολία να καλύψουν τις καθημερινές τους ανάγκες, βρέθηκαν σε αυτή την κατάσταση λόγω ανεργίας, χαμηλών ή ανύπαρκτων εισοδημάτων, αδυναμίας στήριξης από το οικογενειακό ή άλλο ευρύτερο κοινωνικό δίκτυο υποστήριξης και αλληλεγγύης.

Η αλλαγή αυτή καταγράφει αυτό που ονομάζουμε ως η νέα γενιά αστέγων, ανθρώπων που μέχρι πρότινος είχαν ένα καλό – επαρκές βιοτικό επίπεδο και βρέθηκαν σε αυτή την κατάσταση λόγω ανεργίας και χαμηλών ή ανύπαρκτων εισοδημάτων με αδυναμία στήριξης τους από το οικογενειακό ή ευρύτερο δίκτυο. Πρόκειται για άτομα παραγωγικών ηλικιών, ηλικίας από 30-45 ετών, αλλά και νέοι με μισθούς των 500 Ευρώ που δεν μπορούν να συντηρήσουν μια κατοικία, καθώς επίσης και άτομα που έχασαν τη δουλειά τους λίγο πριν τη σύνταξη. Πρόκειται για άτομα παραγωγικών ηλικιών, ηλικίας από 30-45 ετών, αλλά και νέοι με μισθούς των 500 Ευρώ που δεν μπορούν να συντηρήσουν μια κατοικία, καθώς επίσης και άτομα που έχασαν τη δουλειά τους λίγο πριν τη σύνταξη.

Σε σύγκριση με τον «παραδοσιακό πληθυσμό» των αστέγων τα άτομα αυτά έχουν μέτριο ως υψηλό μορφωτικό επίπεδο, δεν παρουσιάζουν άμεσα κάποια προβλήματα ψυχικής υγείας, ή κάποια μορφή εξάρτησης (αλκοόλ, ναρκωτικά, τζόγος) ή προβλήματα παραβατικότητας και φυσικά, σε σύγκριση με τους χρόνιους αστέγους παρουσιάζουν μεγαλύτερη δυνατότητα για αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη.

Η απώλεια της κατοικίας στην περίπτωση ενός «νεοαστέγου» αποτελεί ιδιαίτερο στρεσογόνο παράγοντα δεδομένου ότι οι νεοάστεγοι είχαν μέχρι πρότινος ένα ικανοποιητικό επίπεδο ζωής και

στην πλειονότητά τους δεν περίμεναν ποτέ ότι θα αντιμετώπιζαν τόσο ακραία προβλήματα επιβίωσης. Είναι μία τεράστια αλλαγή στην ζωή τους η οποία προκαλεί σοκ, ειδικά στην αρχή, κινητοποιώντας έντονες εκδηλώσεις άγχους, λύπης, θυμού, φόβου, ανησυχίας κ.λπ. Η παρούσα κατάσταση τους, δεδομένου ότι οι ίδιοι αισθάνονται ανεπαρκείς να στηρίξουν την οικογένειά τους, επηρεάζει αρνητικά την αυτοεικόνα τους και το ρόλο τους όχι μόνο στο στενό οικογενειακό πλαίσιο αλλά και στην ευρύτερες κοινωνικές τους σχέσεις. Σε περιπτώσεις ανθρώπων με «ευλωτότητα» (π.χ. ύπαρξη ψυχικής διαταραχής, χρήση αλκοόλ, ρήξη οικογενειακών ή/και συναισθηματικών δεσμών κ.λπ.) η νέα αυτή κατάσταση και το αδιέξοδο το οποίο βιώνουν οδηγεί αρκετές φορές σε ακραίες συμπεριφορές με αυτοκαταστροφικές εκδηλώσεις γεγονός που έχει οδηγήσει, δεδομένης της κρίσης και των επιπτώσεών της, στην αύξηση του δείκτη των αυτοκτονιών στην χώρα.

Άξονες προτάσεων

Παρόλο που η μελέτη της σχέσης οφέλους – κόστους δεν είναι ακόμη εφικτή, όλες οι ενδείξεις συγκλίνουν στο ότι η διατήρηση του φαινομένου, κοστίζει στο κράτος περισσότερο απ' ό,τι η αποκατάσταση των αστέγων και η πρόληψη του φαινομένου μαζί. Τα αποτελεσματικά προληπτικά συστήματα έχουν μία δυναμική όχι μόνο διασφάλισης και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο αποκλεισμού από τη στέγη, αλλά και πραγματικά οφέλη από άποψη κόστους για το σύνολο των φορολογούμενων πολιτών. Η πρόνοια για την επανένταξη των αστέγων στον κοινωνικό ιστό και όχι η μετατροπή τους σε παθητικούς αποδέκτες υπηρεσιών και προνοιακών επιδομάτων στοχεύει στη μείωση και την εξάλειψη, τελικά, των αστέγων και όχι στην ανακύκλωση του προβλήματος. Η συντονισμένη επιχείρηση για την επιστροφή των αστέγων στην κοινωνική και επαγγελματική ζωή κοστίζει σημαντικά λιγότερο και παράλληλα, μέσω της ένταξής τους στην παραγωγική διαδικασία, τα άτομα λειτουργούν ανταποδοτικά για το κράτος

Σε μία περαιτέρω ανάλυση, και δεδο-

μένης της οικονομικής ύφεσης και της επιβράδυνσης της ροής των οικονομικών πόρων στην προνοιακή και κοινωνική πολιτική, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη συγκεκριμένους περιορισμούς προκειμένου όχι μόνο να αποφευχθεί η εξάντληση των πόρων του συστήματος, αλλά αυτοί να διοχετεύονται αρμονικά, για να δημιουργηθούν ποιοτικές υπηρεσίες, και σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές στρατηγικές και προτεραιότητες για την αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης, και αυτές να συμπορεύονται με τις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές. Οι δράσεις και οι διαδικασίες πρέπει επίσης να είναι συμπληρωματικές, παρά αλληλεπικαλυπτόμενες και αντίθετες, με σαφείς, αναγνωρισμένους και ξεκάθαρους στόχους και ευθύνες.

Το «τεστ προτεραιοτήτων» (priority needs test)

- Αποτύπωση και ανάλυση των στατιστικών στοιχείων για την έλλειψη στέγης σε τοπικό επίπεδο.
- Ανάπτυξη εξειδικευμένων δεξιοτήτων σε οργανωτικό επίπεδο και επίπεδο εξουσίας.
- Υιοθέτηση μίας “best value” προσέγγισης.
- Καθιέρωση σαφών προτύπων υπηρεσιών, δεικτών απόδοσης και στόχων.
- Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός συστήματος παρακολούθησης.
- Στόχευση στα επιπρόσθετα έμμεσα κόστη της έλλειψης στέγης (εγκληματικότητα, harvest economy κ.λπ.).
- Fair Housing.
- Η νομική «στεγαστική» διαμεσολάβηση ως θεμελιώδες δικαίωμα.
- Εξειδικευμένες στρατηγικές πρόληψης στοχευόμενες σε ειδικές υπό-ομάδες του πληθυσμού των αστέγων.

Η χαμηλή ποιότητα οικιστικού περιβάλλοντος, δηλαδή η έλλειψη συμπληρωματικών της κατοικίας χώρων και κοινωνικών εξυπηρετήσεων που παρέχονται με δημόσια δαπάνη, και η αμορφία των διαρκών οικιστικών επεκτάσεων αφορούν την πλειοψηφία του ελληνικού πληθυσμού και ιδιαίτερα τους κατοίκους του λεκανοπεδίου της Αττικής. Αν θέλουμε να μιλήσουμε για άξονες - προτεραιότητες πρόληψης αποκλεισμού από την κατοικία μπορούμε

να διακρίνουμε τέσσερα επίπεδα:

- α) Το άμεσο πρόβλημα των αστέγων,
- β) το πρόβλημα των ενοικιαστών με χαμηλά ή / και επισφαλή εισοδήματα,
- γ) το πρόβλημα του κόστους της ιδιόκτητης ή / και ενοικιαζόμενης κατοικίας,
- δ) το πρόβλημα της απουσίας δημόσιων και κοινωνικών υποδομών που συμπληρώνουν την κατοικία και της υποβάθμισης του οικιστικού περιβάλλοντος (θεσμός κοινωνικής κατοικίας).

Υιοθέτηση του μοντέλου Housing First και των σχετικών κοινωνικών καινοτομιών στο πεδίο

Επισημαίνεται ότι το Σεπτέμβριο του 2011 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε Ψήφισμα για την εφαρμογή μίας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Έλλειψη Στέγης, με μία ιδιαίτερως ισχυρή πλειοψηφία. Αυτό σε συνδυασμό, με το αίτημα αρκετών κρατών-μελών για την ανάπτυξη ενός Σχεδίου Δράσης για την έλλειψη στέγης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί ένα ιδιαίτερως δεσμευτικό παράγοντα για την υιοθέτηση μίας πολιτικής αντιμετώπισης της έλλειψης στέγης και του αποκλεισμού από την κατοικία από την Ελλάδα.

Οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης συνιστούν ουσιαστικά αναπτυξιακές πολιτικές. Οι επενδύσεις στην κοινωνική συνοχή είναι αναπτυξιακές επενδύσεις και η απουσία αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής έχει ως αποτέλεσμα την απορρόφηση πόρων πολλαπλάσια υψηλότερων από τους αναγκαίους για την κοινωνική συνοχή.

Η έλλειψη στέγης είναι μία συγκλονιστική και ορατή εκδήλωση της φτώχειας, η πιο ακραία μορφή κοινωνικού αποκλεισμού. Ωστόσο, παράλληλα είναι ένα πεδίο στο οποίο μπορεί να γίνει σημαντική πρόοδος (όπως αποδεικνύεται από την εφαρμογή σχετικών πολιτικών σε ευρωπαϊκό επίπεδο). Είναι ένας σαφής πολιτικός τομέας όπου ενυπάρχουν αυξανόμενα αποδεικτικά στοιχεία για τις αποτελεσματικές στρατηγικές προσεγγίσεις. Ωστόσο, σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, η ελληνική πολιτεία παραμένει ανεπαρκής στο εν λόγω πεδίο, παραβλέποντας τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και αγνοώντας την υπάρχουσα εμπειρία.

«Κανείς δε μένει εκτός»

Το πρόγραμμα «**Κανείς δε μένει εκτός**» αποσκοπεί στην κάλυψη εκείνου του θεσμικού και κοινωνικού κενού στο πεδίο της πρόληψης της έλλειψης στέγης. Ένα σύνολο αναγκών των ατόμων, τα οποία στεγάζονται υπό επισφαλείς συνθήκες κατοικίας (άτομα υπό την απειλή έξωσης, άτομα σε αδυναμία να ανταποκριθούν πλέον σε μισθωμένη κατοικία, άτομα σε κίνδυνο κατάσχεσης ιδιόκτητης κατοικίας κ.λπ.), στην παρούσα φάση, δεν υποστηρίζονται από κάποια υπηρεσία. Έτσι, το εν λόγω πρόγραμμα, σε μία ολιστική προληπτική προσέγγιση, αποσκοπεί στην υποστήριξη των ατόμων προκειμένου να διατηρήσουν την κατοικία τους ή να στεγαστούν εναλλακτικά σε άλλο πλαίσιο, χωρίς να αποκτήσουν την εμπειρία της διαβίωσης στον δρόμο.

Στο πλαίσιο του προγράμματος Πρόληψης και Παρέμβασης για Νέους σε Κίνδυνο Έλλειψης Στέγης «Κανείς δε μένει εκτός» έχει αναπτυχθεί ένα ευρύ φάσμα υποστηρικτικών υπηρεσιών, προκειμένου να καλυφθούν εκείνες οι ανάγκες των ωφελουμένων του προγράμματος, οι οποίες θα συμβάλλουν στην αποτροπή του κινδύνου έλλειψης στέγης.

Στο πλαίσιο της εξατομικευμένης προσέγγισης και της αξιολόγησης του κινδύνου δρομολογούνται οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότερη, καταλληλότερη και βιώσιμη λύση στέγασης για τον ωφελούμενο του προγράμματος.

Έχει αναπτυχθεί μία ολοκληρωμένη υπηρεσία που απευθύνεται σε νέα άτομα (18-40 ετών) που βιώνουν τον κίνδυνο έλλειψης στέγης, λόγω διαφόρων παραγόντων. Ειδικότερα, απευθύνεται σε άτομα:

- Με δυσκολίες διαχείρισης οικονομικών χρεών σχετικών με τη στέγασή τους,
- με δυσκολίες με το συστεγαζόμενο οικογενειακό περιβάλλον,
- τα οποία αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στη συντήρηση κατοικίας,
- τα οποία λόγω προβλημάτων υγείας (ψυχικών ή σωματικών) αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο έλλειψης στέγης
- τα οποία αντιμετωπίζουν συναισθηματικά ή ψυχικά προβλήματα λόγω του κινδύνου έλλειψης στέγης
- τα οποία εξέρχονται από ιδρύματα παιδικής προστασίας, φυλακή κ.λπ. και

αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της έλλειψης στέγης.

Στο πλαίσιο του προγράμματος αξιοποιείται περαιτέρω η 12ωρη **Τηλεφωνική Γραμμή για την Έλλειψη Στέγης - 10520**, που ήδη λειτουργεί από την **ΚΛΙΜΑΚΑ**. Μέσω της Γραμμής, και αφού καταγραφούν τα βασικά αιτήματα του καλούντα, (μέσω ειδικής φόρμας τηλεφωνικής συνέντευξης) παρέχεται συμβουλευτική στο πεδίο της αντιμετώπισης του κινδύνου της έλλειψης στέγης καθώς και σχετική ενημέρωση, ενώ, ακολούθως, οι καλούντες παραπέμπονται στις υπηρεσίες του προγράμματος.

Βασικός άξονας του προγράμματος είναι η λειτουργία μίας συντονισμένης υπηρεσίας (key work support), η οποία υποστηρίζει τον ωφελούμενο προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος έλλειψης στέγης και να αποφευχθεί η εκτός στέγης διαβίωση, σύμφωνα με το διεθνώς αναγνωρισμένο μοντέλο «The Skilled Helper».

Οι «σύμβουλοι» στο πλαίσιο του προγράμματος, αφού, σε συνεργασία με τον ωφελούμενο, καταρτίσουν Εξατομικευμένο Σχέδιο Δράσης, είναι υπεύθυνοι για τη συγκέντρωση εκείνων των πληροφοριών και συμβουλών που θα καταστήσουν το άτομο ικανό να ανταπεξέλθει στα προβλήματα που θέτουν σε κίνδυνο τη στέγασή του.

Ενδεικτικές παρεχόμενες υπηρεσίες:

Ενδεικτικά οι «σύμβουλοι» και με τη συμβολή εξειδικευμένων επαγγελματι-

ών στα σχετικά πεδία (λογιστές, νομικοί, επαγγελματίες υγείας κ.λπ.), αναλαμβάνουν την υποστήριξη του ωφελούμενου στα επί μέρους ζητήματα που άπτονται του κινδύνου έλλειψης στέγης.

- Ενημέρωση και συμβουλευτική για στεγαστικά δικαιώματα, δάνεια, επιδόματα και άλλα μέσα που συντελούν στη διατήρηση της κατοικίας.
- Επιλογές στέγασης.
- Υποστήριξη μέσω επισκέψεων.
- Οικογενειακή Διαμεσολάβηση.
- Νομική Διαμεσολάβηση.
- Κοινωνική Διαμεσολάβηση.
- Λογιστική/οικονομοτεχνική υποστήριξη για τη ρύθμιση χρεών.
- Ψυχολογική Στήριξη.
- Μεσολάβηση με στόχο τον διακανονισμό για τη ρύθμιση χρεών, καθοδήγηση σε θέματα οικονομικής διαχείρισης κ.ά.
- Συμβουλευτικές συνεδρίες σχετικά με τον επαγγελματικό προσανατολισμό, τους τρόπους αναζήτησης εργασίας, την προετοιμασία για την ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας, τη συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης κ.ά.
- Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης γενικού πληθυσμού. Τα μέσα που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για την παρούσα Δράση είναι τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά σποτ, ιστοσελίδα, φυλλάδια και newsletters που θα προβληθούν, θα αποσταλούν και θα διανεμηθούν για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση όσο το δυνατό μεγαλύτερης πληθυσμιακής ομάδας.
- Άλλες απαιτούμενες ενέργειες σύμφωνα με την εξατομικευμένη ολιστική προσέγγιση των ωφελουμένων.

Η έλλειψη στέγης και ο αποκλεισμός από την κατοικία αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως η πιο ακραία μορφή φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα αλλά και το προσδόκιμο ζωής και κατά συνέπεια διαμορφώνουν και το ψυχοκοινωνικό προφίλ των ανθρώπων που διαβιούν στον δρόμο ή σε επισφαλείς ή ακατάλληλες συνθήκες στέγασης.

Δεδομένης της κοινωνικοοικονομικής κρίσης, το πρόγραμμα «Κανείς δε μένει εκτός», λειτουργώντας ως προληπτική παρέμβαση στο πεδίο της έλλειψης στέγης, αποτελεί αφενός μία κοινωνική καινοτομία αφετέρου έναν κοινωνικό πειραματισμό, ο οποίος δύναται να αξιολογηθεί με σαφή και μετρήσιμα αποτελέσματα. Το πρόγραμμα παράλληλα, λοιπόν, μπορεί να αποτελέσει μία πιλοτική εφαρμογή ενός μοντέλου πρόληψης και παρέμβασης για την υποστήριξη των ατόμων σε κίνδυνο έλλειψης στέγης, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί ευρύτερα από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές.

Νομικές Συμβουλές

Στις μέρες μας, όλο και μεγαλύτερος αριθμός πολιτών αγωνιά για χρέη στην εφορία, στις τράπεζες και παρουσιάζει εμφανή αδυναμία να πληρώσει ακόμα και το ενοίκιο του σπιτιού του. Η έλλειψη στέγης αποτελεί πλέον παγκόσμιο φαινόμενο και την πιο ακραία μορφή φτώχειας. Στην Ελλάδα, μάλιστα, με τον Ν. 4052/12 οι άστεγοι αναγνωρίστηκαν ως ευάλωτη ομάδα πληθυσμού με ιδιαίτερες ανάγκες. Στο συγκεκριμένο άρθρο παρέχονται κάποιες βασικές συμβουλές σχετικά με την απειλή έξωσης αλλά και τα χρέη προς το Δημόσιο (εφορία, ασφαλιστικά ταμεία) και τις Τράπεζες (υπερχρεωμένα νοικοκυριά).

ΕΞΩΣΗ:

Σε περιπτώσεις έξωσης, καλό είναι να γίνεται μια πρώτη επαφή με τον ιδιοκτήτη προκειμένου να του γνωστοποιηθεί η κατάσταση και η αδυναμία εξόφλησης των ενοικίων. Τις περισσότερες φορές οι ιδιοκτήτες αρνούνται να προχωρήσουν σε συμβιβασμό και προχωρούν σε έκδοση διαταγής απόδοσης μισθίου (ασφαλιστικά μέτρα).

Η διαδικασία είναι απλή. Κατατίθεται η Αίτηση με τα σχετικά αποδεικτικά έγγραφα στο αρμόδιο δικαστήριο και χωρίς την ύπαρξη προφορικής αποδεικτικής διαδικασίας ή την ακρόαση του ενοικιαστή, εκδίδεται η σχετική απόφαση έξωσης του τελευταίου. Το μεγαλύτερο όπλο του ενοικιαστή εν προκειμένω αποτελεί η άσκηση ανακοπής (και η αίτηση αναστολής) εντός δεκαπέντε ημερών κατά της διαταγής καθώς βασική προϋπόθεση αποτελεί η «δυστροπία του ενοικιαστή» και όχι η «αδυναμία του προς παροχή», δηλαδή ο ενοικιαστής, λόγω κάποιου εξαιρετικού γεγονότος (πρόσφατη απόλυση, μείωση μισθού κ.λπ.) αδυνατεί να προβεί στη συμφωνηθείσα καταβολή στη συγκεκριμένη ημερομηνία που είχε οριστεί. Ωστόσο, εάν τελικώς εκδοθεί η διαταγή απόδοσης μισθίου οι ενοικιαστές μπορούν να αμυνθούν:

Αφού προσέξουν την προθεσμία για την άσκηση της ανακοπής που

ο νόμος ορίζει ότι είναι δεκαπέντε εργάσιμες ημέρες από την επίδοση της διαταγής και, όταν παρέλθουν και οι είκοσι ημέρες και η διαταγή απόδοσης είναι πλέον εκτελεστή, έχει τη δυνατότητα να ασκήσει την ανακοπή κατά της εκτέλεσης, πλέον.

Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία αυτή απαιτεί και την ύπαρξη δικηγόρου και έτσι γίνεται προσπάθεια εύρεσης δικηγόρου, ο οποίος θα αναλάβει την εκάστοτε υπόθεση.

ΧΡΕΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ:

Σε περιπτώσεις χρεών προς τα ασφαλιστικά ταμεία και την εφορία, κατατίθεται αίτηση στην εφορία/ταμείο προκειμένου να γίνει ρύθμιση των χρεών του οφειλέτη ο οποίος ενημερώνει για την κατάστασή του. Με την αίτηση, ουσιαστικά γίνεται ένας συμβιβασμός με την εφορία ή το ταμείο και ακολουθεί αποπληρωμή σε δόσεις.

Στις περιπτώσεις χρεών προς την Τράπεζα, ακολουθείται μια σειρά βημάτων όπως αυτά προβλέπονται από τον Ν. 3869/2010 περί υπερχρεωμένων νοικοκυριών:

ΕΞΩΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ με αίτηση προς την Τράπεζα για χορήγηση αναλυτικής κατάστασης για τις οφειλές του

ΑΙΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ προκειμένου να εκπροσωπηθεί δωρεάν από δικηγόρο και να προχωρήσει στην εξωδικαστική ρύθμιση των οφειλών ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ, αν αποτύχει ο εξωδικαστικός, ξεκινά η διαδικασία ενώπιον του Ειρηνοδικείου

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΟΦΕΙΛΩΝ, από το Ειρηνοδικείο αν αποτύχει ο συμβιβασμός των μερών.

Από τα παραπάνω, διαφαίνεται πως ο ρόλος ενός δικηγόρου είναι σημαντικός καθώς τις περισσότερες φορές τη λύση στα παραπάνω προβλήματα τη δίνει μόνο το δικαστήριο. Έτσι, παρέχεται η δυνατότητα δωρεάν νομικής εκπροσώπησης για τα άτομα που αποδεδειγμένα δεν έχουν να πληρώσουν, με μια απλή αίτηση στα Δικαστήρια της Ευελπίδων στο κτίριο 5 στον πρώτο όροφο.

Χριστίνα Τάτση

ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΜΕΝΕΙ ΕΚΤΟΣ

πρόγραμμα πρόληψης και παρέμβασης
για νέους σε κίνδυνο έλλειψης στέγης

 Κλίμακα

Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου
& Κοινωνικού Κεφαλαίου
για την Αντιμετώπιση
του Κοινωνικού Αποκλεισμού

Κοινωνία, κρίση, οικονομία

του Κυριάκου Κατσαδώρα

Σε ένα περιβάλλον οικονομικής κρίσης, ακριβέστερα «συστημικής», υπάρχει ένα ευρύ και ολοένα διαστελλόμενο χάσμα μεταξύ του προβλήματος που αντιμετωπίζουμε και των προσφερόμενων λύσεων. Η κοινωνική αλληλεγγύη, όχι ως χαρακτηριστικό ενός κοινωνικού κράτους, αλλά ως χαρακτηριστικό μίας κοινωνίας, προκύπτει ως αντίδραση σε μία παγκοσμιοποιημένη σφαίρα όπου ο καπιταλισμός κυριάρχησε εν απουσία αντιπάλου δέους, αλλά και για την ικανοποίηση βασικών αναγκών που ικανοποιούνται ανεπαρκώς, ή δεν ικανοποιούνται καθόλου. Ωστόσο, αυτή η μετεξελικτική διαδικασία ενδέχεται να οδηγήσει σε μία κοινωνία «κινδύνων», του κινδύνου της απομόνωσης, του αποκλεισμού, της φτώχειας, της ανεργίας, της ανασφάλειας, των ανισοτήτων, της αποσυλλογικοποίησης, της εξατομίκευσης.

Η αύξηση των αυτοκτονιών, οι «νεο-άστεγοι», η αύξηση της παραβατικότητας, η οικονομική επισφάλεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν αποτελούν «φαινόμενα» ενός παθογενούς κράτους σε κρίση. Είναι οι λογικές συνέπειες ενός συστήματος που αναπτύχθηκε σε ετεροπροσδιορισμένους αξιακούς κανόνες, αποκομμένους από την κοινωνική πραγματικότητα, οι οποίοι επιβλήθηκαν από μία μισαλλόδοξη ασύδοτη ελευθερία. Και ενώ αυτού του τύπου η κρίση μπορεί να κατανοείται ως καταστροφή, αποδιοργάνωση και απειλή, μπορεί παράλληλα να κατανοηθεί ως ευκαιρία. Ο Ιπποκράτης στην ιατρική έννοια της κρίσης συμπεριλαμβάνει: «Η κρίση εμφανίζεται πάντα, όταν κατά τη διάρκεια μιας αρρώστιας υπάρχει μια αποφασιστική μεταβολή που μπορεί να οδηγήσει σε πλήρη ίαση, σε κώμα ή στο θάνατο». Αυτό σημαίνει ότι η κρίση δεν είναι το τελικό στάδιο, είναι η στιγμή στην οποία συνυπάρχει ο θάνατος με την ελπίδα.

Στην παρούσα φάση, λοιπόν, αναγεννάται μία ευκαιρία. Μία ευκαιρία διαμόρφωσης εναλλακτικών μορφών κοινωνικών αντανακλαστικών και εφαρμογής μίας αναπτυξιακής κουλτούρας, βασισμένης στην κοινωνική αλληλεγγύη. Η αλληλεγγύη αυτή, ωστόσο, πλέον θα πρέπει να αναπτυχθεί από μία κοινωνία η οποία καλείται να υποστηρίξει και εν τέλει να ενσωματώσει, ανθρώπους τους οποίους φαίνεται να μη χρειάζεται το πληττόμενο σύστημα. Όταν κάποιοι άνθρωποι θεωρούνται πλέον απαραίτητοι για την οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνία μπορεί και πρέπει να βρει άλλους εναλλακτικούς δρόμους.

Κοινωνική αλληλεγγύη, όμως, δε σημαίνει φιλανθρωπία και ελεημοσύνη. Η φιλανθρωπία λειτουργεί αποκλειστικά ως ανακούφιση, ανακούφιση των αναγκών του ευεργετημένου και των ενοχών του ευεργέτη. Η εξασφάλιση μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης, κοινωνικής συμμετοχής, αλληλεγγύης και συλλογικής ανάπτυξης, αλλά και της διατήρησης και ανάπτυξης του κοινωνικού κεφαλαίου απαιτεί μία ενεργοποιημένη κοινωνική αντίδραση, η οποία θα υποστηρίξει την οικοδόμηση ενός κοινωνικού κράτους, το οποίο θα απαιτεί μια πιο δίκαιη κατανομή των κοινωνικών αγαθών και ευκαιριών. Υπ' αυτό το πρίσμα, προϋποτίθεται η υπέρβαση της στείρας θεώρησης του κράτους ως μόνου καταλύτη των κοινωνικών αλλαγών, θεώρηση η οποία αποτελεί αποφασιστικό φραγμό για την ανάπτυξη κοινωνικών εγχειρημάτων και πολιτικών πράξεων στη βάση της αλληλεγγύης, αποκομμένων από εξαρτήσεις που συντελούν σε μηχανιστικές διαδικασίες και εν τέλει στην αδράνεια.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες κρίσης και κοινωνικής αποδιοργάνωσης, στόχος είναι η ενεργοποίηση των πολιτών για την ανάληψη πρωτοβουλιών δράσης σε όλους τους τομείς της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι πρωτοβουλίες, όμως, αυτές, επιβάλλεται να συγκροτούνται στη βάση ενός εποικοδομητικού αναστοχασμού που θα επιτρέπει την ανάδυση, και στη συνέχεια την απόρριψη, όλων εκείνων των στρεβλώσεων του συστήματος που γεννούν τις ανισότητες, τις διακρίσεις και τις συλλογικές αδυναμίες.

Τα χρόνια της κρίσης

του Άρη Βιόλιατση

Ο ελληνικός λαός, μαζί με τους λαούς άλλων ευρωπαϊκών, κυρίως, χωρών, όλο και περισσότεροι βιώνει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Η ζωή πια χαρακτηρίζεται από τη συρρίκνωση του εισοδήματος, τη μείωση των κοινωνικών υπηρεσιών, την ερωτική αποξένωση, την αύξηση των αυτοκτονιών, τον αυξανόμενο αριθμό των άστεγων οικογενειών, ακόμα και τον εκφυλισμό του θεσμού της οικογένειας όπου, πολλές φορές, από σταθερό δίκτυ ασφαλείας για τα μέλη της μετατρέπεται σε ομάδα ανθρώπων που απλώς μοιράζονται γενετικό υλικό.

Η επίδραση αυτών των αλλαγών στην ψυχική υγεία των πολιτών είναι ίσως πολύ μεγάλη για να προσδιοριστεί με ακρίβεια, ενώ κανείς δεν θα πρέπει να αμφιβάλλει ότι θα χρειαστούν χρόνια για να ξεπεραστεί το τραύμα στα άτομα και στην κοινωνία. Αυτοί που αμείβονται με ελάχιστες αμοιβές σε σχέση με τις ανάγκες τους, ή έχασαν τις δουλειές τους, ή αναγκάζονται να τρώνε στα συσσίτια, ή έμειναν άστεγοι, ή αποπειράθηκαν να αυτοκτονήσουν, ή κήδεψαν συγγενείς ή φίλους που αυτοκτόνησαν, όταν προστεθούν θα αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών της χώρας. Δυστυχώς, ακόμη και αν θεραπευτεί ή νόσος της οικονομικής κρίσης, η κοινωνία θα συνεχίσει να υποφέρει από τα κατάλοιπα των συμπτωμάτων.

Η ευθύνη της επιστημονικής κοινότητας έγκειται στο να καταγράψει και να μελετήσει την επίπτωση της εξαντλημένης οικονομίας στην ψυχική υγεία των πολιτών, καθώς και να αντιμετωπίσει το πρόβλημα στον μέγιστο δυνατό βαθμό με όποια μέσα διαθέτει.

Όμως, η πραγματικότητα είναι ταυτόχρονα και ειρωνική. Όσο απλό είναι να διατυπωθούν τα στοιχειώδη ερευνητικά ερωτήματα, τόσο δύσκολο είναι να επιλυθούν τα προβλήματα.

Ποια είναι τα ψυχικά προβλήματα- και οι μετέπειτα επιπτώσεις τους- που δημιουργούνται στον πληθυσμό από την οικονομική κατάρρευση; Πώς αυτά τα προβλήματα ψυχικής υγείας εξελίσσονται και εξαπλώνονται δημιουργώντας ψυχικό πόνο στο σύνολο της κοινωνίας; Πώς αυτά τα προβλήματα επιδεινώνονται οδηγώντας τους πάσχοντες σε αυτοκτονίες; Πότε η προσωπική αγωνία φτάνει στο να αποκτά δημοσιότητα; Αυτά είναι βασικά ερωτήματα για την πραγματικότητα και την ψυχική κατάσταση του πληθυσμού.

Τα στοιχεία δεν είναι φιλικά. Ένας στους πέντε Έλληνες βιώνει πλέον συμπτώματα γενικευμένης αγχώδους διαταραχής, υπάρχει αύξηση των καρδιαγγειακών προβλημάτων περίπου κατά 20% ενώ υπολογίζεται ότι το 25% των ανδρών και το 33% των γυναικών (περίπου 850.000 Έλληνες και 1,1 εκατ. Ελληνίδες), πάσχουν από ήπια έως σοβαρή κατάθλιψη. Ταυτόχρονα, το 70% των πολιτών βρίσκεται στα όρια της κατάθλιψης ενώ η επίδραση της οικονομι-

κής κρίσης στην «αυτοκτονικότητα» είναι ιδιαίτερα σημαντική, κυρίως στον ανδρικό πληθυσμό διότι κάθε αύξηση της ανεργίας κατά 1% συσχετίζεται στατιστικά σε 0.79% αύξηση των αυτοκτονιών στις ηλικίες κάτω των 65 ετών.

Η οικονομική κρίση πλήττει κυρίως την υγεία των ατόμων που ανήκουν στην πιο σημαντική παραγωγική ηλικιακή ομάδα (36-50 ετών), άτομα δηλαδή που έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν πολλαπλές υποχρεώσεις (εργασία, οικογένεια, γονικά καθήκοντα κτλ.). Φυσικά αυτό δεν εξαιρεί τα μέλη της ηλικιακής ομάδας 21-35 ετών τα οποία συχνά χαρακτηρίζονται από έντονο άγχος σε ότι αφορά στις επαγγελματικές τους προοπτικές και τους νέους όρους εργασίας βάσει των οποίων προδιαγράφεται το εργασιακό τους μέλλον. Το χειρότερο όλων είναι ότι οι νοσηλείες των παιδιών έχουν αυξηθεί την τελευταία διετία κατά 10% - 15%. Τα περισσότερα παιδιά προσέρχονται στα παιδιατρικά τμήματα των Νοσοκομείων με έντονες κεφαλαλγίες, κοιλιακά άλγη και πόνους στα άκρα. Από τις εξετάσεις στις οποίες υποβάλλονται προκύπτει ότι οι πόνοι δεν οφείλονται σε κάποιο νόσημα. Για τις περισσότερες περιπτώσεις ο παράγοντας είναι ψυχογενής.

Όμως, το ασύνηθες για την επιστημονική πρακτική είναι ότι τα ερωτήματα που καλείται να απαντήσει το επιστημονικό προσωπικό είναι ταυτόχρονα και προσωπικά του προβλήματα. Σπάνια ο ερευνητής/θεραπευτής είναι και ασθενής, δηλαδή ερευνά/θεραπεύει αυτά που και ο ίδιος βιώνει. Όπου τα μέλη της ομάδας έργου είναι και μέλη της ομάδας στόχου. Βρίσκουμε λοιπόν τους εαυτούς μας μέσα στα γραφεία μας να προσπαθούμε να ακούσουμε το συναίσθημα του άλλου ενώ ταυτόχρονα πρέπει να ακούσουμε, να αποδεχτούμε και να παραμερίσουμε το συναίσθημα που προκαλεί σε εμάς η κοινή πραγματικότητα.

Όλοι οι επαγγελματίες της ψυχικής υγείας, που προσεγγίσαμε τον χώρο έχοντας ως κίνητρο την προσωπική ανάγκη κατανόησης της ανθρώπινης φύσης και την επαφή με τον «αληθινό εαυτό» και με τον «άλλο» προσπαθήσαμε αρκετά για να το επιτύχουμε. Αφιερώσαμε χρόνια προσπαθώντας να βρούμε τουλάχιστον κάποιες από τις σημαντικές απαντήσεις στα προσωπικά μας ερωτηματι-

κά, τις επιθυμίες ή και τα αδιέξοδα, αλλά και να είμαστε δίπλα σε άλλους που χρειάζονταν αυτή την διαδικασία. Είναι ευνόητο ότι αυτό δεν ήταν ότι πιο εύκολο μπορεί να κάνει κανείς. Απαιτήθηκαν χρόνια σκληρής δουλειάς και διαρκούς συμμετοχής σε μια διαδικασία προσωπικής ανάπτυξης «ανοιχτού τέλους». Όλοι θυμούνται ότι το διάβασμα ήταν ατέλειωτο, οι εξετάσεις αναρίθμητες, και η προσωπική θεραπεία επίπονη. Συχνά, ακόμα και το προσωπικό περιβάλλον κάποιου θα ερχόταν σε σύγκρουση με αυτή την εξέλιξη του.

Κάποια στιγμή καταφέραμε κάτι με αποτέλεσμα να θεωρήσουμε ότι είχαμε «αλλάξει τα πράγματα». Η αλλαγή ήταν απλώς η γνώση του ότι είχαμε καταφέρει να μπούμε σε ένα ταξίδι όπου όχι μόνο θα ήταν μακρύς ο δρόμος αλλά θα είχε και παλινδρομήσεις, όσο για την Ιθάκη, δεν θα υπήρχε καν. Το στοίχημα ήταν η διαρκής προσπάθεια προς την κατανόηση και την ωριμότητα, όμως σε καμία από τις δύο έννοιες δεν συναντάται αυτή η δημοφιλής-και παρεξηγημένη ταυτόχρονα-έννοια του «ορίου». Με αυτό τον τρόπο, ανάλογα με τις οργανισμικές δυνατότητες και ανάγκες του καθενός, επιδιώξαμε την απελευθέρωση του «εαυτού» από τις δεσμεύσεις και τους περιορισμούς του πρωταρχικού περιβάλλοντος.

Νικώντας τα δικά μας «φαντάσματα» κάποια στιγμή πιστέψαμε ότι είχαμε καταφέρει να βελτιώσουμε τις ψυχοκοινωνικές μας σχέσεις και συνθήκες. Πρέπει να αποσαφηνιστεί το ότι αυτή η προσπάθεια δεν εμπεριείχε το κυνήγι του οικονομικού κέρδους ή την απόκτηση κύρους. Το οικονομικό κέρδος βρίσκεται στον κόσμο των επιχειρήσεων ενώ το κύρος σε αυτούς που έχουν την οικονομική και πολιτική εξουσία.

Όμως, όπως και αν φτάσαμε ως εδώ, ότι κόστος και αν βιώνουμε, η παρούσα κατάσταση δεν πρέπει να ειδωθεί απλώς ως ένα τέλμα. Μπορούμε να κεφαλαιοποιήσουμε την εμπειρία και να βγούμε μέσα από όλα αυτά πιο ώριμοι, πιο πλούσιοι βιωματικά. Βέβαιο είναι το ότι το ψυχικό μας όργανο θα κινητοποιήσει τη συμπεριφορά μας στην ανεύρεση βιώσιμων λύσεων και στην ανακάλυψη βαθύτερων προσωπικών αξιών.

Πρέπει όμως να οδηγηθούμε και σε συνολικές λύσεις. Αυτό είναι εκ των ων ουκ άνευ διότι η ψυχική υγεία είναι απαραίτητη για την υγιή λειτουργία του ατόμου, της οικογένειας και της κοινότητας, αποτελώντας την βάση της κοινωνίας. Για αυτόν τον λόγο η πολιτεία πρέπει να κάνει οτιδήποτε είναι απαραίτητο για να λυθεί το πρόβλημα διότι αν δεν ενισχυθεί η ψυχική υγεία, τότε όσο και αν δημιουργηθούν πρωτογενή πλεονάσματα λόγω των περικοπών, δεν θα βγούμε ποτέ από την κρίση που βιώνουμε σε όλα τα επίπεδα.

Απο-ασυλοποίηση και άστεγοι

Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήγαγε η ΚΛΙΜΑΚΑ («Η έλλειψη στέγης στην Ελλάδα του 2012»), προκύπτει μια υψηλή αναλογία ατόμων με ενεργά ψυχικά προβλήματα καθώς και ατόμων που είχαν νοσηλευτεί στο παρελθόν. Παρά το γεγονός ότι το φαινόμενο της έλλειψης στέγης μεταξύ μέρους των χρονίως ψυχικά πασχόντων συνδέεται στενά με την απο-ασυλοποίηση, δεν είναι εντούτοις το αποτέλεσμα της ίδιας της απο-ασυλοποίησης, αλλά ενός συνόλου παραγόντων.

του Κυριάκου Κατσαδώρα

Ωστόσο, μια χαρακτηριστική πλευρά των προβλημάτων της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης αφορά τον τομέα των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, όπου η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού, η ανεπάρκεια των υπηρεσιών θεραπείας και αποκατάστασης, η μη αξιολόγηση τους έως τώρα, καθώς και η μη εναρμόνιση τους στις νέες απαιτήσεις έχουν καταστεί πρόδηλες. Μετά από δύο δεκαετίες απο-ασυλοποίησης έχει πλέον καταστεί σαφές ότι αυτό που πραγματικά χρειάζεται είναι μια πλήρης αναμόρφωση του συστήματος των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, με στόχο να καλυφθούν όλες οι ανάγκες των ψυχικά πασχόντων αφενός, αλλά και να αναβαθμιστεί το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών αφετέρου. Μέχρι να επιτευχθεί αυτό και υπό τις υφιστάμενες συνθήκες, ένας αριθμός ψυχικά ασθενών θα καταστούν περιπλανώμενοι άστεγοι και ένα άλλο μέρος τους θα τροφοδοτήσει το σωφρονιστικό σύστημα.

Όταν οι αμερικανικές αρχές άρχισαν μια εκτεταμένη απο-ασυλοποίηση τη δεκαετία του 1960, δημιουργήθηκε μεγάλο πρόβλημα με άστεγους, ψυχικά ασθενείς ανθρώπους οι οποίοι βρέθηκαν στον δρόμο. Αντίστοιχα στην Ευρώπη, το φαινόμενο των αστέγων αρχίζει και εμφανίζεται στο ευρωπαϊκό τοπίο των μεγαλουπόλεων για πρώτη φορά ως ένα κοινωνικό πρόβλημα, σε παράλληλο χρόνο με την εφαρμογή πρακτικών απο-ασυλοποίησης σε ευρωπαϊκά κράτη.

Σε μια περαιτέρω ανάλυση των στοιχείων από την αναφερθείσα έρευνα, σαφώς εξάγεται το συμπέρασμα ότι η απο-ασυλοποίηση δεν ήταν το μόνο αίτιο που συνέβαλλε στην όξυνση αυτού του προβλήματος, αλλά και ένα πλήθος άλλων παραγόντων, όπως η λειτουργία σωφρονιστικού συστήματος, καθώς αυξάνεται ο αριθμός τόσο των ατόμων που φυλακίζονται, όσο των ατόμων που αποφυλακίζονται από σωφρονιστικά ιδρύματα, χωρίς δυνατότητες επανένταξης στην κοινότητα και με μεγάλες πιθανότητες να καταλήξουν στον δρόμο.

Το κόστος της διαμονής είτε στα σωφρονιστικά ιδρύματα, είτε στα ψυχιατρικά νοσοκομεία, είτε στις μονάδες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο κόστος για τη μέριμνα για διαμονή των εν λόγω ευαίσθητων ομάδων μέσα στην κοινότητα. Σε κάθε περίπτωση, οι λύσεις δεν βρίσκονται στην κατεύθυνση της «ψυχιατρικοποίησης» του πληθυσμού των αστέγων, αλλά στη ανάδειξη της ανάγκης για ανάπτυξη ενός διευρυμένου κοινωνικού συστήματος, ευρέως αναμορφωμένου.

Ο «τύπος του δρόμου», οι εφημερίδες και τα περιοδικά τα οποία πωλούνται στον δρόμο από αστέγους ή φτωχούς, αποσκοπούν στην οικονομική στήριξη των ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων.

Παράθυρο στον κόσμο των αστέγων

Πρόκειται για έντυπα που παρέχουν ενημέρωση για θέματα τα οποία αφορούν τους αστέγους και τους απόρους και στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και της πολιτείας, καθώς επίσης, και στην ενδυνάμωση των κοινωνικών φορέων.

Ένας άλλος σημαντικός λόγος ύπαρξης αυτών των φύλλων είναι η στήριξη των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων μέσω μιας απασχόλησης αλλά και η δυνατότητα έκφρασής τους μέσα στα πλαίσια της κοινότητας. Πέρα από την πώληση των εν λόγω εφημερίδων και περιοδικών, οι άστεγοι, σε αρκετές περιπτώσεις, έχουν αναλάβει τη συγγραφή άρθρων και την εκτύπωση.

Ενώ θα ήταν γενικότερα αποδεκτό να υποστηρίξουμε ότι το φαινόμενο των σύγχρονων εφημερίδων του δρόμου ξεκίνησε το 1989 στην Νέα Υόρκη με την έκδοση της «Street News», οι εφημερίδες οι οποίες πωλούνται από τους απόρους και τους άστεγους έχουν μια παλαιότερη ιστορία αναγόμενη στα τέλη του 19ου αιώ-

να. Όπως αναφέρει η Norma Fay Green, καθηγήτρια Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ στο Columbia College του Σικάγου, η εφημερίδα «The War Cry» η οποία ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1879 από τον «Στρατό της Σωτηρίας»¹ αποτελούσε μια πρώιμη μορφή ενός «αντικαθεστωτικού, εναλλακτικού και underground φύλλου». Τα αντίτυπα της «War Cry» πωλούνταν από τους υπεύθυνους του «Στρατού της Σωτηρίας», καθώς επίσης και από τους άπορους και τους άστεγους της εποχής. Το πρώτο φύλλο της «War Cry», λοιπόν, τυπώθηκε και κυκλοφόρησε την 27η Δεκεμβρίου του 1879, ως μια εφημερίδα τοπικής κυκλοφορίας. Το επόμενο έτος, 1880, ο επίτροπος του «Στρατού της Σωτηρίας», George Scott Railton, αρμόδιος επίτροπος στις ΗΠΑ, κυκλοφόρησε ένα μικρό ενημερωτικό δελτίο στην πολιτεία Μιζούρι, καθώς και την πρώτη αμερικανική έκδοση της εφημερίδας «The War Cry», τον Ιανουάριο του 1881. Μέχρι το 1970, είχαν κυκλοφορήσει πολλές διαφορετικές εκδόσεις σε διάφορες περιοχές των ΗΠΑ, ενώ εκείνο το έτος άρχισε η έκδοση

ενός πανεθνικού φύλλου από το κεντρικό διοικητικό και συντονιστικό όργανο του «Στρατού της Σωτηρίας».

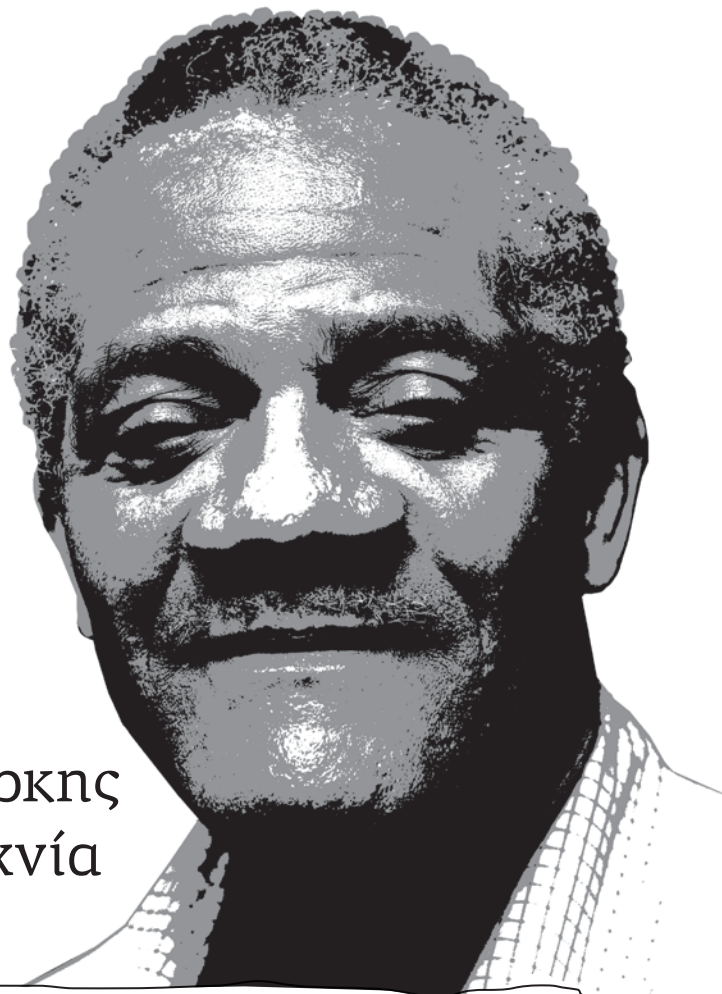
Σήμερα το εβδομαδιαίο φύλλο εκδίδεται σε σαράντα χώρες και σε είκοσι οκτώ διαφορετικές γλώσσες, σε όλο τον κόσμο. Ωστόσο, το κέντρο βάρους της έκδοσης εντοπίζεται ειδικότερα στις αγγλόφωνες χώρες και συγκεκριμένα στις ΗΠΑ, στην Αυστραλία, στον Καναδά, όπου μετονομάστηκε σε «Salvationist», καθώς επίσης και στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία. Το έτος 1995, η εφημερίδα ήταν η πρώτη χριστιανική εφημερίδα του Ηνωμένου Βασιλείου η οποία άρχισε να κυκλοφορεί σε πλήρως έγχρωμη εκτύπωση, ενώ από τις αρχές του 2009 υιοθετήθηκε και η μορφή του ταμπλόιντ.

(Μετάφραση: Νικόλαος Χασάπης)

1. Ο «Στρατός της Σωτηρίας» (Salvation Army) είναι ένα διεθνές χριστιανικό κίνημα με ευρύτερο κοινωνικό και φιλανθρωπικό έργο, με δραστηριότητα σε 126 χώρες. Ιδρύθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο το έτος 1865, από τους William και Catherine Booth ως η «Χριστιανική Αποστολή του Βορείου Λονδίνου» (North London Christian Mission). Διατηρεί μέχρι τις ημέρες μας μια ημιστρατιωτική δομή οργάνωσης και ο γενικότερος θρησκευτικός προσανατολισμός του – μεταξύ των προτεσταντικών δογμάτων – βρίσκεται εγγύτερα στην «Εκκλησία των Μεθοδιστών».

Lee Stringer

από τους δρόμους της Νέας Υόρκης
στη *Street News* και στη λογοτεχνία

Ο Lee Stringer είχε για καταφύγιο μια τρύπα στις υπόγειες στοές, στο Μανχάταν, κάτω από τον Grand Central της Νέας Υόρκης. Μια μέρα, ψαχουλεύοντας μέσα στο σκοτάδι ανακάλυψε ένα μικρό μακρόστενο αντικείμενο που έμοιαζε με πείρο. Άρχισε να ξύνει με αυτό τη ρητίνη, η οποία είχε επικαθήσει στην πίπα του κρακ, ώσπου, όταν βγήκε στο φως είδε ότι επρόκειτο για ένα μικρό μολύβι. Μετά από μερικές ημέρες, άρχισε να γράφει σε κομμάτια χαρτιού τις εμπειρίες του από τη ζωή στους δρόμους του Μανχάταν και στα υπόγεια του Κεντρικού Σταθμού. Έτσι, ξεκίνησε μια πορεία η οποία οδήγησε τον Lee Stringer στα γραφεία της νεοϋορκέζικης εφημερίδας του δρόμου «Street News».

Το 1989, δημιουργήθηκε, από τον Βρετανό μουσικό της ροκ Hutchinson Persons, η πρώτη σύγχρονη εφημερίδα δρόμου έχοντας ως στόχο να δώσει κίνητρο στους αστέγους να παράγουν και να πωλούν τη δική τους εφημερίδα, προσφέροντάς τους, ταυτοχρόνως, ένα εισόδημα και μαθαίνοντάς τους μια «τέχνη». Έτσι, λοιπόν, στις αρχές της δεκαετίας του '90, ο Lee Stinger άρχισε σταδιακά να εγκαταλείπει τον εθισμό του στα ναρκωτικά και να ανακαλύπτει τις χαρές και την ικανοποίηση όπου του πρόσφερε η προσπάθεια να συγγράψει λογοτεχνικό κείμενο.

Ο Lee Stringer άρχισε να γράφει κείμενα για την εφημερίδα, αποτυπώνοντας τη ζωή των περιθωριοποιημένων ανθρώπων στο πολυσύχναστο Μανχά-

ταν, με καρδιά αλλά και με ένα καυστικό χιούμορ, αποτελώντας μια καταπληκτική συνέχεια σε μια σειρά «συγγραφέων του περιθωρίου». Ενός κόσμου εντελώς διαφορετικού από τις γκλαμουράτες και mainstream διηγήσεις για τη ζωή της μέσης και της ανώτερης κοινωνικής τάξης η οποία παρουσιάζονταν την ίδια εποχή στις σελίδες όπου έγραφε η Candace Bushnell στη στήλη της «Sex and the City»¹.

Ο άστεγος Stringer άρχισε να μένει τα βράδια στα γραφεία της εφημερίδας, δημιούργησε τη δημοφιλή στήλη «Ask Homey»², απεξαρτήθηκε από το αλκοόλ και το κρακ και λίγο αργότερα έγινε μόνιμος συνεργάτης και αρχισυντάκτης της εφημερίδας. Έτσι, βήμα βήμα, ανακάλυψε μια άλλη «εξάρτηση» η οποία επρόκειτο να αντικαταστήσει πλήρως την προηγούμενη εξάρτηση από τα ναρκωτικά: τη μαγεία της συγγραφής.

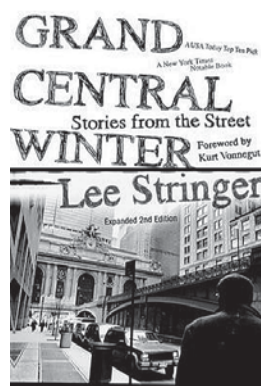
Το 1998, παρακινημένος από τη επιτυχία που είχαν τα γραπτά του, τα οποία είχαν γίνει «σήμα κατατεθέν» της εφημερίδας «Street News», ο Stringer καταθέτει το πρώτο του αυτοβιογραφικό αφήγημα «Grand Central Winter – Stories from the Streets»³. Δύο κεντρικά γεγονότα περιγράφονται στην πλοκή του «Grand Central Winter»: η ανακάλυψη του κρακ από τον Lee Stringer, η οποία – σε συνδυασμό με το αλκοόλ – τον οδήγησε σταδιακά στην αδιαφορία για τα καθημερινά πράγματα, την κοινωνικο-οικονομική παρακμή και

περιθωριοποίηση, και ακολούθως στην ανακάλυψη της νέας του ζωής. Στο βιβλίο, η ζωή του Lee Stringer εκτυλίσσεται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, σαν μια «οδύσσεια καταβύθισης στα σκοτάδια της περιθωριοποίησης και της εξάρτησης», παράλληλα με μια επική απεγνωσμένη προσπάθεια για την ανακάλυψη ενός νοήματος ζωής, σε μια δύσκολη εποχή για τους αδύναμους.

Αυτό που τελικά μένει στον αναγνώστη από τη γραφή του Lee Stringer είναι η ξεχωριστή «μελωδία» της, πολύ περισσότερο γεμάτη με σοφία παρά με απόγνωση. Πραγμα-

τεύεται λιγότερο τη ντροπή που νοιώθει κάποιος όταν αντικρίζει τους περιθωριοποιημένους και κοινωνικά αποκλεισμένους άστεγους και πολύ περισσότερο τη χαρά από την ανακάλυψη της εμπειρίας της «κοινής ανθρωπιάς» που μοιραζόμαστε όλοι.

(Μετάφραση: Νικόλαος Χασάπης)

1. Στήλη στην εφημερίδα New York Observer στα έτη 1994-1996.
2. Υποκοριστική μορφή της λέξης “homeless” που σημαίνει άστεγος.
3. Αργότερα, το 2004, κυκλοφόρησε το άλλο του βιβλίο, με τίτλο “Sleeperaway School”, μια αυτοβιογραφική αφήγηση των παιδικών του χρόνων.

Τα βρήκα και επειδή μου αρέσουν πολύ, θέλω να τα μοιραστώ μαζί σας...

- Υπάρχουν άνθρωποι, που ένα τους βλέμμα σου δίνει δύναμη να συνεχίσεις...
... άνθρωποι που δεν ξεχνούν ότι ένας καλός τους λόγος, θα σου γλυκάνει την καρδιά...
... τα λόγια τους γίνονται βάλαμο και απορείς με το μεγαλείο της ψυχής τους,
γιατί, ίσως, να μην είναι ούτε καν φίλοι σου...
... έχουν, όμως, κάτι... και αυτό το κάτι είναι η ανθρωπιά... η αγάπη που γίνεται πάντα
σημείο αναφοράς σε κάθε τους πράξη...
... άνθρωποι που τους αρέσει να δίνουν και δεν περιμένουν αντάλλαγμα
γιατί οι άνθρωποι αυτοί νοιώθουν πλούσιοι όταν «γλείφουν» και επουλώνουν
τις πληγές των άλλων...
... που χαίρονται με τη χαρά σου και θρηνούν στη θλίψη σου...
... άνθρωποι οι οποίοι, χωρίς να το ξέρουν, γίνονται καθημερινά επίγειοι άγγελοι
δίχως να κομπάζουν...

Υπάρχει και άλλο είδος ανθρώπων... αυτών που το βλέμμα τους κρύβει σκοτάδι...
... το σκοτάδι εκείνο που ρουφάει ακόρεστα τη χαρά των άλλων...
... άνθρωποι που αδιαφορούν για τον πόνο γύρω τους...
... ακόμη και ένας καλός τους λόγος, δεν είναι ειλικρινής... απλά φοράνε μία μάσκα
για λίγες στιγμές, για να ρίξουν στάχτη στα μάτια των άλλων με την κρυφή
υποσυνείδητη ελπίδα να μη χαλάσει η εικόνα τους...
... άνθρωποι που ξεγελούν τον εαυτό τους με τη ματαιοδοξία τους και δεν είναι
ποτέ ευτυχισμένοι...
... η ευτυχία που νιώθουν είναι μια πλάνη, που καθημερινά σβήνει κάθε τι αγνό
υπήρχε μέσα τους...
... άνθρωποι που ξέχασαν τι θα πει ΑΝΘΡΩΠΟΣ και ζουν σε μια συναισθηματική
επιφάνεια...
... άνθρωποι οι οποίοι όταν χαμογελούν, δεν ζεσταίνουν ποτέ την καρδιά σου...
γιατί η δική τους... έχει παγώσει...

2. Μοναξιά δεν είναι να είσαι μόνος
Μοναξιά είναι
να μην έχει την έννοια σου κανείς
ούτε ξένος, ούτε φίλος, ούτε συγγενής
Μοναξιά είναι
ως άνεργος να μην έχεις κάπου
να δουλέψεις
και ως άθεος σε κάποιο ψέμα
να πιστέψεις

Μοναξιά δεν είναι να είσαι μόνος
Μοναξιά είναι
ο χρόνος της ζωής σου
που δε μοιράζεται
ο χρόνος της απουσίας σου
που κανείς δε νοιάζεται
Μοναξιά είναι
χρόνος ξεκούρασης, περισυλλογής
και απολογισμού
χώρος κενός, χρόνος νεκρός
και αποχωρισμού

Μοναξιά δεν είναι να είσαι μόνος
Μοναξιά είναι
ανάμεσα σε χίλιους εσύ να είσαι ο ξένος
ανάμεσα σε χίλια όνειρα
εσύ να είσαι μόνος
Μοναξιά είναι
σε χίλια και ένα συναισθήματα
εσύ να είσαι ο πόνος
για όσα στην ψυχή σου ροβολούν
εσύ να είσαι ο φθόνος

Μοναξιά δεν είναι να είσαι μόνος
Μοναξιά είναι
σπίτι κενό κι άδεια αγκαλιά
για να κρυφτείς
καρδιά μισή κι άδειο μυαλό
για να σκεφτείς
Μοναξιά είναι
η σχέση δυο ξένων που ο ένας είσαι συ
κι άλλος ο κανείς
που ο ένας βρίσκεται εδώ κι άλλος
στα πέρατα της γης

Φράσεις και λέξεις που αγγίζουν την ψυχή μας και καθρεπτίζουν τον πιο μεγάλο
μας φόβο μετά τον θάνατο. Τη μοναξιά. Έχω νοιώσει αυτό το συναίσθημα τού να
είσαι ξένος ανάμεσα σε χίλιους ανθρώπους και είναι απαίσιο. Νιώθεις αβοήθητος,
ελάχιστος, τρωτός. Ας μάθουμε να χαρίζουμε πάντα κάτι σε όποιον είναι δίπλα μας.
Έστω ένα χαμόγελο, μια καλημέρα. Κάποτε και αυτά τα λίγα είναι ό,τι πολυτιμότερο σε
αυτόν που τα χρειάζεται, για να βγει από τη δική του μοναξιά.

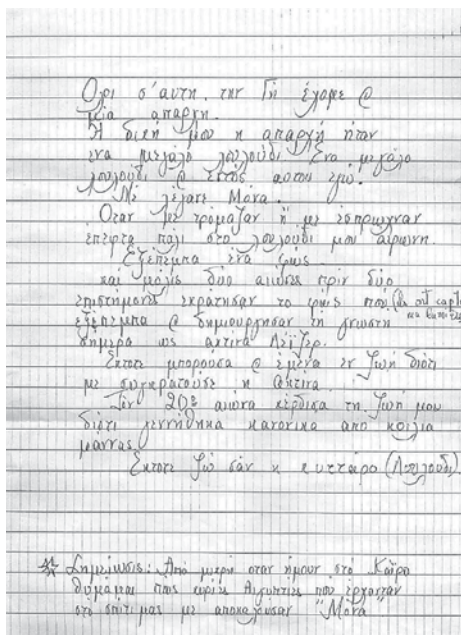
Ευχαριστώ
Demolition Man

Η ΒΙΛΑ ΤΩΝ ΑΣΤΕΓΩΝ

Η Βίλα Αμαλίας, η οποία τον τελευταίο καιρό έχει έρθει στο προσκήνιο ως πεδίο συγκρούσεων καταληψιών και αστυνομικών, έχει μια μακρά ιστορία όπου ξεκινά από το 1862. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για δυο κτήρια τα οποία ήταν επαύλεις των οικογενειών Ράλλη και αργότερα Αργυρόπουλου και φημολογείται ότι οικοδομήθηκαν σε προσέχδια του Ερνέστου Τσίλλερ. Από το 1932 έως το 1973 στέγαζε το θρυλικό 2ο Γυμνάσιο Αρρένων. Από τις αίθουσές του πέρασαν πολλοί άντρες που επηρέασαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο την ιστορία αυτού του τόπου, όπως ο Λευτέρης Παπαδόπουλος, ο Αλέκος Φασιανός και ο αείμνηστος Θόδωρος Αγγελόπουλος. Από το 1990 μια ομάδα πεισματάρηδων αντιεξουσιαστών αποφάσισαν να καταλάβουν το εγκαταλελειμμένο σχολείο, το οποίο είχε αφεθεί στη φθορά του χρόνου. Το μετέτρεψαν σε έναν χώρο ελεύθερης πολιτιστικής έκφρασης και πολιτικής δράσης. Η Βίλα Αμαλίας με πάνω από είκοσι χρόνια δράσης αποτέλεσε ένα ζωντανό κομμάτι της ιστορίας των αυτοδιαχειριζόμενων χώρων και παράλληλα έναν χώρο όπου εδώ και χρόνια ήταν στην πρώτη γραμμή των κοινωνικών αγώνων αλλά και λειτουργούσε ως ανάχωμα στις δράσεις των ακροδεξιών στοιχείων στην ευρύτερη περιοχή. Το κτήριο έως το 1998, ανήκε στον Οργανισμό Σχολικών Κτιρίων και έκτοτε στον Δήμο Αθηναίων. Οι καταληψίες, το μόνο που έκαναν ήταν να φροντίσουν τον χώρο, αλλά και να τον μετατρέψουν από σκουπιδότοπο σε χώρο επικοινωνίας και δημιουργίας. Προσεγγίζοντας μία λύση στη βάση της διατήρησης της ταυτότητας του χώρου ως αυτοοργανωμένου και αυτοδιαχειριζόμενου, αυτή θα ήταν η «νομιμοποίηση» μιας κατάληψης του από αστέγους με την παράλληλη χορήγηση κινήτρων για την ανακαίνιση και συντήρησή του. Η Αθήνα μπορεί να θεωρηθεί ως μία πόλη με περισσότερα εγκαταλελειμμένα κτήρια απ' ότι αστέγους. Αντί λοιπόν το κράτος να αναλώνεται σε αυτή την αέναη και άσκοπη μάχη μεταξύ Δαυίδ και Γολιάθ (αντιεξουσιαστές-κράτος), ας προχωρήσουμε σε μία κατεύθυνση ρεαλιστική με ορατά αμφίδρομα αποτελέσματα.

Ντέμιαν Κατσαδώρου

Κάποιοι θα το έλεγαν παραλήρημα. Άλλοι εμπνευσμένη δημιουργία. Για εμάς είναι οι σημειώσεις ενός αγαπητού προσώπου...

Όλοι σ' αυτή τη Γη έχουμε και μία απαρχή. Η δική μου η απαρχή ήταν ένα μεγάλο λουλούδι. Ένα μεγάλο λουλούδι και εντός αυτού εγώ.

Με λέγανε Μόνα.

Όταν με τρόμαζαν ή με έσπρωχναν, έπεφτα πάλι στο λουλούδι μου άφωνη. Εξέπεμπα ένα φως.

Και μόλις δύο αιώνες πριν, δύο επιστήμονες εκράτησαν το φως που εξέπεμπα (ils ont capté ma lumière) και δημιούργησαν τη γνωστή σήμερα ως ακτίνα Λέιζερ.

Έκτοτε μπορούσα και έμενα εν ζωή διότι με συγκρατούσε η ακτίνα.

Τον 20ο αιώνα κέρδισα τη ζωή μου διότι γεννήθηκα κανονικά από κοιλιά μάνας.

Έκτοτε ζω σαν κύτταρο (λουλούδι).

Σημειώσεις: Από μικρή όταν ήμουν στο Κάιρο θυμάμαι πως κυρίες Αιγύπτιας που έρχονταν στο σπίτι μας με αποκαλούσαν «Μόνα».

www.klimakapolicy.blogspot.gr

ΘΕΡΜΑΝΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΑ

Ζητούνται για άτομα που έχουν ανάγκη, από πρόγραμμα κοινωνικής στήριξης, κα Παπαναστασίου Τηλ. 2103417162

«Εσένα σου λείπει η μαμά σου; Πότε θα βγει η μαμά μου; Τώρα θέλω να βγει.», λέει η εξάχρονη Μαρία λίγο πριν αποκοιμηθεί στα καθίσματα του λεωφορείου, καθώς επιστρέφουμε από τις γυναικείες φυλακές Ελεώνα Θήβας.

«Σε αγαπώ πολύ, καρδιά μου» σιγοψιθυρίζει ο πεντάχρονος Αλέξανδρος, ο οποίος κάθεται στο μπροστινό κάθισμα με τον πατέρα του, δείχνοντάς μου μια καρδιά, η οποία ήταν ζωγραφισμένη πάνω στο μπαλόνι όπου του χάρισε η μητέρα του πριν λίγο.

«Κοίταξα τα παιδιά μου στα μάτια, πήρα δύναμη και μια μεγάλη αγκαλιά για το υπόλοιπο που θα μεσολαβήσει ώσπου να τα ξαναδώ», λέει η μητέρα της Μαρίας και του Γιάννη.

«Έχω τέσσερα χρόνια να δω τους γιους μου, ζήλεψα... ήταν όμως σαν να έβλεπα τα δικά μου παιδιά.», λέει η Νάντια.

«Δεν ήταν φυλακή εκείνη η μέρα, αλήθεια» λέει η Ελένα.

Γιατί άραγε υπάρχει τόσος πόνος; Γιατί παρεμβάλλεται τόσος χρόνος ώσπου να συναντηθεί μια κρατούμενη μητέρα με τα παιδιά της; Οι λόγοι είναι αρκετοί, λιγότερο ή περισσότερο προφανείς. Η πλειονότητα των καταδικασμένων γυναικών στην Ελλάδα κρατούνται στις γυναικείες φυλακές Ελεώνα Θήβας, ενώ οι υπόδικες, οι οποίες μπορεί να περιμένουν μέχρι και 18 μήνες ώσπου να εκδικαστεί η υπόθεσή τους, κρατούνται στις γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού. Η χιλιόμετρική απόσταση από τον τόπο διαμονής των οικογενειών τους σε συνδυασμό με το κόστος μετακίνησης για την επίσκεψή τους στη φυλακή, σε πολλές περιπτώσεις οικογενειών, μοιάζουν αποτρεπτικά, όταν ζητούμενο είναι η κάλυψη βασικών αναγκών. Για τις αλλοδαπές κρατούμενες (μετανάστριες, πρόσφυγες, χωρίς χαρτιά) τα πράγματα είναι ακόμη πιο δύσκολα όταν τα ανήλικα παιδιά τους ζουν εκτός Ελλάδας. Επιπροσθέτως, η φυλάκιση της μητέρας ενδέχεται να αποκρύπτεται από τα παιδιά της τόσο από την ίδια την κρατούμενη όσο και από το/-α πρόσωπο/-α που έχουν αναλάβει

την φροντίδα τους (π.χ. γιαγιά, παππούς, πατέρας, θείοι), καλλιεργώντας μια «συνομιωσία σιωπής». Πριν μπουν στη φυλακή, συνήθως, ήταν εκείνες που είχαν αναλάβει το μέγλωμα των (ανήλικων) παιδιών τους.

Οι βίαιοι αποχωρισμοί, ο πόνος, οι ενοχές, η στενοχώρια, η ντροπή, ο φόβος, η αγωνία, η επιθυμία και η λαχτάρα να γυρίσουν στα παιδιά τους, οι ματαιώσεις, τα ψέματα, τα οικογενειακά μυστικά και το κοινωνικό στίγμα είναι κάποια από τα κεντρικά θέματα και συναισθήματα, τα οποία διαπραγματεύονται οι κρατούμενες μητέρες ανεξάρτητα από το αν είναι Ελληνίδες, Βουλγάρες, Αλβανές, Ρουμάνες, αν είναι ρομά, χριστιανές ή μουσουλμάνες, αν κατηγορούνται ή έχουν καταδικαστεί για οικονομικό έγκλημα ή για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, αν είναι αναλφάβητες ή αν έχουν μεταπτυχιακή εκπαίδευση.

Εκείνο το Σάββατο του Γενάρη, η αίθουσα ψυχαγωγίας του Καταστήματος Κράτησης Γυναικών Ελεώνα είχε βάλει τα καλά της! Οι κρατούμενες ντύθηκαν «οικοδέσποινες», έφτιαξαν γλυ-

«Φοβόμουν να συναντηθώ με τον Αλέξανδρο εδώ στη φυλακή, φοβόμουν για το πώς θα έπαιρνε τα κάγκελα. Δεν έμεινε, όμως, σε αυτό, γρήγορα μπήκε στο κλίμα, έτρεχε, έπαιζε με την αδερφή του και τα άλλα παιδιά ... Με ρώτησε αν θα μπορούσε να μείνει μαζί μου, του εξήγησα. Του εξήγησα πως θα μπορεί να έρχεται όποτε θέλει με τον μπαμπά του από δω και πέρα για να μας βλέπει.», λέει η Κατερίνα η μητέρα του Αλέξανδρου, η οποία κρατείται στο Παράρτημα των Μωρομάνων μαζί με την δυομισάχρονη κόρη της.

«Τώρα έμαθα τον δρόμο και θα πηγαίνω συνέχεια να βλέπω τη μαμά», λέει ο δεκαεξάχρονος Φώτης. «Ψήλωσε, μεγάλωσε...», λέει η Γιώτα, η μητέρα του Φώτη, και βουρκώνει. Του είχε προτείνει να γυρίσει στη Ρουμανία μόλις μπήκε εκείνη στη φυλακή και να μείνει με τη θεία του και την αδερφή του, αλλά ο ίδιος προτίμησε να μείνει στην Ελλάδα για να είναι κοντά στη μητέρα του «μήπως και τον χρειαστεί».

«Δεν υπήρχε τρόπος να έρθουν τα δικά μου παιδιά. Χρειάζονται πολλά χρήματα για να μπορέσουν να έρθουν στην Ελλάδα από το Βουκουρέστι», λέει η Μαρία, η οποία με τα ελάχιστα χρήματα του λογαριασμού της έφτιαξε γλυκά για τα παιδιά των άλλων μανάδων, τα οποία θα ερχόντουσαν στην γιορτή.

«Μεγαλώνοντας ένα παιδί μέσα από τα κάγκελα της φυλακής»

της Βασιλικής Καρβέλη

κά, στόλισαν την αίθουσα με μπαλόνια και κολάζ που είχαν προετοιμάσει στην «Ομάδα Συζήτησης για Μητέρες», άπλωσαν πολύχρωμες κουβέρτες στο πάτωμα, μήπως κάποιιο παιδί θελήσει να κοιμηθεί, πλημμύρισαν τον χώρο με χρώματα για να υποδεχτούν μερικά από τα παιδιά κάποιων εκ των συγκρατούμενων τους, φόρεσαν τα γιορτινά τους και περιμέναν με αγωνία. Κάποιες είχαν μαζί τα μωρά τους, βρέφη και νήπια μέχρι τριών ετών, τα οποία σύμφωνα με τον Σωφρονιστικό Κώδικα ζουν με τη μητέρα τους στη φυλακή.

Δε γνωρίζω το μέγεθος της χαράς και των συναισθημάτων όπου ένοιωσε κάθε μητέρα στην Ομάδα Στήριξης και στη γιορτή. Δε γνωρίζω πόσο ανέβηκαν οι παλμοί της καρδιάς των παιδιών τους καθώς αντίκρυσαν την κρατούμενη μητέρα τους. Γνωρίζω, ωστόσο, τι κέρδισα δουλεύοντας μαζί με τις κρατούμενες μητέρες. Είδα με έκπληξη πόση τρυφερότητα, αγάπη και αλληλεγγύη μπορεί να κρύβουν εκείνα τα πρόσωπα τα άλλοτε κουρασμένα, αυστηρά, γερασμέ-

να και ταλαιπωρημένα, άλλοτε οργισμένα, παγωμένα, ψυχρά και ανέκφραστα. Αισθάνθηκα εκτίμηση και σεβασμό για καθεμιά τους εξαιτίας του μοναδικού τρόπου όπου υπερασπίζεται τον γονικό της ρόλο, όπου απαιτεί όσα αποδυναμώνει ο εγκλεισμός της στη φυλακή, δηλαδή την ανάληψη της προσωπικής ευθύνης, την κινητοποίηση, την ελευθερία.

Από το 2010 έως και σήμερα το Κέντρο για τη Μελέτη και Πρόληψη της Κακοποίησης-Παραμέλησης των Παιδιών, η Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού υλοποιεί ένα πρόγραμμα παρέμβασης στις γυναίκες φυλακές Ελεώνα Θήβας και Κορυδαλλού με τίτλο «Μεγαλώνοντας ένα Παιδί μέσα από τα Κάγκελα της Φυλακής». Οι τρέχουσες δράσεις του εν λόγω Προγράμματος ολοκληρώνονται τον Φεβρουάριο του 2013 και περιλαμβάνουν «Ομάδες Συζήτησης για Κρατούμενες Μητέρες» που συντονίζονται από ψυχολόγους, καθώς και δράσεις για την Ενίσχυση των Οικογενειακών Δεσμών – «Μια

Ξεχωριστή Ημέρα» γιορτής, θεατρικού παιχνιδιού και εργαστηρίου κούκλας για κρατούμενες μητέρες και τα παιδιά τους, που διαρκεί οκτώ ώρες και πραγματοποιείται μέσα στην φυλακή μετά την ολοκλήρωση κάθε ομάδας και συντονίζεται από θεατροπαιδαγωγούς και ψυχολόγους. Στο πλαίσιο της βιωσιμότητας των Δράσεων η Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας έχει πραγματοποιήσει σεμινάριο κατάρτισης του επιστημονικού προσωπικού των 2 γυναικείων φυλακών στη διεξαγωγή Ομάδων Στήριξης κρατούμενων μητέρων, καθώς και Ομάδων Στήριξης Παιδιών κρατούμενων, ενώ διαθέτει δωρεάν σε επαγγελματίες υποστηρικτικό υλικό (Εγχειρίδιο και Οδηγός) για την υλοποίηση Ομάδων Στήριξης, καθώς και έντυπο πληροφοριακό υλικό που απευθύνεται σε κρατούμενες μητέρες και σε παιδιά κρατούμενων μητέρων, τα οποία δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τους συμμετέχοντες φορείς.

Οι αιτίες της αυτοκτονίας είναι πολλαπλές. Η ύπαρξη ψυχικής διαταραχής είναι σημαντικός αιτιολογικός παράγοντας, αλλά δεν αποτελεί τη μοναδική αιτία αφού, το μεγαλύτερο ποσοστό των ψυχικά νοσούντων δεν αυτοκτονεί, ενώ αυτοκτονούν άτομα, τα οποία δεν εμφανίζουν ψυχική διαταραχή. Ας μην παραλείψουμε, λοιπόν, να αναφέρουμε ότι και οι κοινωνικοί παράγοντες παίζουν αποφασιστικό ρόλο.

η αυτοκτονία έγινε σε κατάσταση νηφαλιότητας ή παραφροσύνης. Σε περίπτωση παραφροσύνης ο νεκρός κρινόταν αθώς και ενταφιαζόταν κανονικά. Αν κρινόταν ψυχικά υγιής ακολουθούσαν κυρώσεις που αφορούσαν τόσο το σώμα του νεκρού όσο και τους κληρονόμους του. Στο σώμα επιβαλλόταν η τελετή αναστροφής, δηλαδή η ταφή του πτώματος ανάποδα με το κεφάλι προς τα κάτω και με προσανατολισμό βορράς-νότος και όχι ανατολή-δύση που θεωρείτο ευνοϊκή για την ανάσταση των νεκρών. Κάρφωμα του σώματος με πάσσαλο για να παρεμποδιστεί η ανάσταση και για να μην περιφέρεται το πνεύμα του νεκρού και παρενοχλεί τους ζώντες. Επίσης, ταφή σε σταυροδρόμι για να μπερδευτεί το πνεύμα του νεκρού και για να αποτρέπονται οι περαστικοί από την αυτοκτονία. Κατά την Εκκλησία, η απελπισία που συνήθως οδηγεί τα άτομα στην αυτοκτονία, έθετε σε αμφισβήτηση τον ρόλο της στην

οληπτική τους ενασχόληση με την κόλαση. Ταυτόχρονα γίνονταν και προσπάθειες να δοθούν ερμηνείες του φαινομένου της αυτοκτονίας και προτεινόταν και θεραπείες. Στο Medical Dictionary του R. James, αναφέρεται ότι κατά την αυτοκτονία ο εγκέφαλος, ως τόπος της φαντασίας και των νοητικών λειτουργιών, βρίσκεται σε κατάσταση ανισορροπίας επειδή το αίμα και οι χυμοί κυκλοφορούν ακανόνιστα, δηλαδή πολύ αργά ή βίαια γρήγορα. Ο Βολταίρος διατυπώνει την υπόθεση ότι, αν οι αυτοκτονικές τάσεις οφείλονται σε ψυχολογικά και σωματικά αίτια, μπορούν να θεραπευτούν. Ο Whytt πρότεινε την κίνηση ως αποτελεσματικό φάρμακο στην αδυναμία, την αποθάρρυνση και την κατάθλιψη. Το τρυ-

Αυτοκτονία: ιστορική αναδρομή

του Δημόκριτου Σαραντίδη

Από ιστορικές και φιλολογικές καταγραφές προκύπτει ότι η απώλεια του κύρους και η απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου συνδέονται σημαντικά με την «αυτοκτονικότητα». Σε μια αναδρομή 1.200 περιπτώσεων αυτοκτονίας στην αρχαία Ελλάδα και στη Ρώμη προέκυψε ότι στο 29% των περιπτώσεων έπαιξε ρόλο η δημόσια ταπείνωση ή ατίμωση, στο 24% η απελπισία, στο 16% ο πόνος από την απώλεια αγαπημένου προσώπου. Λιγότερο συχνά ήταν, για το καλό του συνόλου, ως επίδειξη φιλοσοφικής περιφρόνησης προς τη ζωή, η οργή, ο αφόρητος σωματικός πόνος και η επιβαλλόμενη στο άτομο αυτοκτονία. Μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν, 40% με όπλα (ξίφος ή στιλέτο), 18% απαχονισμός και 14% πτώση από ύψος. Για πολλούς αιώνες μετά την αρχαιότητα, η αυτοκτονία του Αίαντα και της Λουκρητίας αποτέλεσαν πρότυπα αυτοκτονίας σε περιπτώσεις που κάποιο άτομο υφίστατο ή κινδύνευε να υποστεί δημόσια ταπείνωση ή ατίμωση.

Η στάση της κοινωνίας απέναντι στην αυτοκτονία παρουσίασε πολλές και σημαντικές μεταβολές στη διάρκεια της ιστορίας. Στον Μεσαίωνα μετά την αυτοκτονία ενός ατόμου σπννόταν μια δίκη του πτώματος. Το πτώμα μεταφερόταν μπροστά στους δικαστές οι οποίοι έκριναν αν

άφεση αμαρτιών μέσω της εξομολόγησης καθώς την εποχή εκείνη η Εκκλησία διεκδικούσε τον ρόλο του καθολικού και μοναδικού διαμεσολαβητή ανάμεσα στον Θεό και την ανθρωπότητα.

Στην περίοδο του Διαφωτισμού, δηλαδή στο τέλος του 17ου και στις αρχές του 18ου αιώνα ξεκίνησε μια έντονη συζήτηση στην Αγγλία γύρω από την αυτοκτονία με την κοινή γνώμη να βομβαρδίζεται μέσω του Τύπου με ειδήσεις για σημαντική αύξηση των αυτοκτονιών στη χώρα. Στις εφημερίδες δεν γίνονταν απλώς αναφορές στους θανάτους από αυτοκτονία, αλλά δίνονταν πλήρεις περιγραφές με ταυτόχρονη προσπάθεια διερεύνησης των αιτιών. Η επίδραση στο αναγνωστικό κοινό ήταν εντυπωσιακή, αφού οι πάντες άρχισαν να εξοικειώνονται με το θέμα που έπαιξε να θεωρείται πια ταμπού, αλλά τώρα αντιμετωπιζόταν ως μια ιστορία με ανθρώπινο ενδιαφέρον. Έτσι, καλλιιεργήθηκε μια συμπάθεια προς τους αυτόχειρες και η πράξη τους άρχισε να θεωρείται περισσότερο αποτέλεσμα δυστυχίας και δεινών παρά σαν αξιόποινη πράξη.

Για πρώτη φορά πήραν θέση ενάντια στην εκκλησία δύο γιατροί. Ο Alexander Crichton και ο William Pargeter κατηγόρησαν τους Μεθοδιστές ότι ευνοούσαν την αυτοκτονική μελαγχολία με την ιδε-

γικό οξύ προτάθηκε ως αποτελεσματικό φάρμακο που αποσυμφορεί το κυκλοφορικό σύστημα και θεραπεύει την αυτοκαταστροφική μελαγχολία.

Η σύνδεση της αυτοκτονίας με τις ψυχικές διαταραχές ενίσχυσε περαιτέρω την πεποίθηση ότι ο αυτόχειρας δεν πρέπει να δικάζεται ως εγκληματίας. Στην περίοδο του Διαφωτισμού, περί τα τέλη του 18ου αιώνα, καταγράφεται, μείωση των περιστατικών αυτοκτονίας, τα οποία φθάνουν στα Δικαστήρια, αύξηση των αποφάσεων περί ύπαρξης ψυχικής διαταραχής και σημαντική μείωση των αναφορών σε αποτροπιαστικές δίκες πτωμάτων, καταδίκες συγγενών των αυτοχείρων και τελετουργίες των περασμένων αιώνων. Η αυτοκτονία σταδιακά έπαψε να θεωρείται εγκληματική πράξη και η κατάσχεση της περιουσίας δεν επιβάλλεται πλέον σε αρκετές χώρες.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι την περίοδο του Διαφωτισμού υπήρξε το κατάλληλο κλίμα ώστε το φαινόμενο της αυτοκτονίας να λάβει ανθρώπινες διαστάσεις, να αποδεσμευθεί από τους νόμους της Εκκλησίας και της Πολιτείας, για να γίνει στην συνέχεια αντικείμενο μελέτης της κοινωνιολογίας και της ιατρικής επιστήμης.

Σήμερα η έρευνα για την αυτοκτονία έχει εστιαστεί περισσότερο σε παράγοντες που σχετίζονται με τις νευροεπιστήμες.

1018

24ωρη γραμμή
παρέμβασης
για την **αυτοκτονία**

ΜΕ ΑΣΤΙΚΗ ΧΡΕΩΣΗ

 Κλίμακα

Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου
& Κοινωνικού Κεφαλαίου
για την Αντιμετώπιση
του Κοινωνικού Αποκλεισμού

ΧΟΡΗΓΟΣ:

Κάτω από μία γέφυρα

Από μόνος σου δέν μπορείς να κάνεις τίποτα. Βρές ένα Φίλο. Αν δέ γευτείς καί το τελευταίο μέρος τής ανουσιότητάς σου, δέ θά αποστρέψεις τό βλέμμα σου άπ'αυτή. (Νιζάμι, Θησαυρός Μυστηρίων)

23 Δεκεμβρίου...με αφορμή ένα γύρισμα γιά τούς άστεγους και λόγω γιορτών έχουμε βρεθεί κάτω από μία γέφυρα με φαί καί κρασί, κουραμπιέδες και μελομακάρονα.. Χριστουγεννιάτικο ρεφενέ.. ακριβώς δίπλα μας βρίσκεται ένα γήπεδο όπου εκτυλίσσεται ένας αγώνας ποδοσφαίρου.. είναι Κυριακή..τρώμε,πίνουμε και τραβάμε χωρίς κάποιο σκίνοθετημένο πλάνο στο μυαλό...

Η Μ. είναι οροθετική..πίσω από την πρέζα καί τις κακουχίες που έχει περάσει το σώμα της διακρίνεις πώς κάποτε ήταν Γυναικάρα!..τα βρίσκουμε αμέσως..είναι συγκινητικό να τή βλέπω πώς φροντίζει τόν εαυτό της ακόμα και σ'αυτή τη κατάσταση.. σαν ένα κοριτσάκι που προσέχει το make-up και τη τσάντα της με όλα τα αξεσουάρ..της ρίχνω μία ματιά μέσα, χάος όπως όλες οι γυναικείες τσάντες.. θέλει νά τήν βοηθήσω να βρεί το ψαλίδι της γιά να κόψει το φύλλο..ρε Μ;; Είσαι star με τόσες κάμερες πάνω σου!Μ: star χωρίς λεφτά!

Πάμε σε μία γωνιά γιά να πιεί το τσιγάρο της.. Μ: άλλοι έχουνε 700 ευρώ, εγώ έχω εφτά μήνες.. μαθαίνω πώς έχει δύο κόρες..η μία είναι φιλόλογος τώρα..Μ: σπούδασε ωκεανογράφος, λογιστική, κάνε εξωτικό χορό 'ο,τι άλλο θές γιατί να γίνει φιλόλογος ρε γαμώτο;;ξεκαρδίζομαστε στα γέλια.. Έρχεται ο Δ. Και τήν παίρνει μαζί του..είναι υπέρπροστατευτικός μαζί της..μετά θα μάθω πώς είναι και ο σύντροφός της..νιώθω ξαφνικά σαν να παραβίασα κάποιον αόρατο ιδιωτικό χώρο..ο Δ. Ήταν χορευτής και είναι δύο χρόνια άστεγος..φαίνεται πως στέκεται στά πόδια του πιό γερά σε σχέση με τούς 'συγκάτοικούς' του και έχει αναλάβει απο μόνος τον ρόλο του αυστηρού πατέρα αλλά η γλώσσα του σώματός προδίδει πίεση και νεύρα.

μία παντομίμα κινήσεων για να μπορέσει να το διαχειριστεί..

Ο Λ. Είναι άστεγος εδώ και ένα χρόνο σχεδόν.. δύσκολο να το πιστέψεις μόλις τον δείς λόγω του παρουσιαστικού του που φροντίζει να είναι προσεγμένο..φροντίζει γι'αυτό για να βρεί μία αξιοπρεπή δουλειά..ο Λ. δε μένει κάτω από τη γέφυρα, είναι καλεσμένος σήμερα..ο Λ.ήταν υποδιευθυντής σε γνωστή τράπεζα 'οπου και έγιναν μαζικές απολύσεις..δεν μπόρεσε να ξεπληρώσει το δάνειο του σπιτιού του και η τράπεζα του το πήρε, η γυναίκα του τον παράτησε και πήρε τα δυό τους παιδιά μαζί της στα πεθερικά..ΓΚΟΟΟΛ... ο Λ. Μένει στο Ελευθέριος Βενιζέλος τώρα..μιλάμε για αρκετή ώρα..τον ακούω με προσοχή και τον νιώθω..και με νιώθει που τον νιώθω..θα μπορούσε να είναι ο πατέρας μου..μου ανοίγεται περισσότερο..μία ζεστή χειραψεία, παρολίγο αγκαλιά, και με την αμοιβαία υπόσχεση ότι θα ξανασυναντηθούμε..καθώς φεύγει το βήμα του είναι πιό ανάλαφρο..θα τού κανε καλό σκέφτομαι η μικρή μας συνάθροιση..θα είναι πολύ μόνος..εύχομαι εκεί στο αεροδρόμιο, τώρα που ήρθαν τα πάνω κάτω στη ζωή του, να βρεί μία μαγική πύλη που θα γράφει αναχώρηση και άφιξη μαζί και εκεί να ξαναβρεί τον εαυτό του..δύσκολο να αλλάξεις δέρμα σ'αυτή την ηλικία..

Έχει βραδυάσει..το «συνεργείο» έχει φύγει..ο αγώνας έχει τελειώσει..είναι ώρα για ύπνο..η Μ.σκεπάζεται με τα ρούχα, τις μπότες,το δερμάτινο μπουφάν, τα σκουλαρίκια,το make-up..μου δίνει την εντύπωση ηρωίδας κόμικ ή ξωτικού..Δ: Λοιπόν χάρηκα αλλά πρέπει να φύγεις τώρα όπως βλέπεις...πρέπει να φύγω..

29 Ιανουαρίου..η Μ. είναι στον ερυθρό σταυρό με πνευμονία...περαστικά σου....

Χρήστος Αρβανίτης

Φωτογραφίες του Ιάκωβου Χατζησταύρου, τραβηγμένες στη διάρκεια δράσεων της ΜΚΟ ΚΛΙΜΑΚΑ.

κάθε ΣΑΒΒΑΤΟ βράδυ
Εμείς, βάζουμε το μεζέ,
τα ποτά και την καλή παρέα...

**κέντρο στήριξης
αστέγων**
Κωνσταντινουπόλεως 30 , Κεραμεικός
για κρατήσεις θέσεων: 210 3410462

Εσείς, ό,τι θέλετε
στον κουμπαρά μας

Κλίμακα
Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου
& Κοινωνικού Κεφαλαίου
για την Αντιμετώπιση
του Κοινωνικού Αποκλεισμού

ευχαριστούμε πολύ
οι άστεγοι φίλοι σας